

АССАЛАМ

www.assalam.ru

НА КУМЫКСКОМ ЯЗЫКЕ

БУСУРМАНЛАНЫ РУГЪАНИ-ЯРЫКЪЛАНДЫРЫВ ГАЗЕТИ

№ 05 (118) Айда бир керен чыгъарыла / май 2009 г. / жумаду-ль-аввал 1430 г. Багъасы 15 манат

РЕДАКТОРНУ КОЛОНКАСЫ

Ассаламу алейкум, аявлу дин къардашлар, газетибизни охувчулары. Къайсыбыз да эшитгенбиздир межитлер къурула, жинаятчылык буса кемимей деген ойну. Олай деп динден кеп арекдеги адамлар айта, о оланы иши ва пикрису, амма гъакъкъат бютюнлей башгъа экенни ачыкъ этмеге буса, бизин борчубузду.

Янгыртып къурув деп ат тагъып, Горбачёвну заманындан башлап уьлкебизде хыйлы зат алышынды, яшавубуз тубюкъарадан башгъа болду. Динге ел ачылып, бир-бир озге ишлерде де энгилликлер болду. Шогъар сёз ёкъ, тек шону булан бирче адамлагъа берилген ажайып имканлыкълардан «пайдаланып», кеп-кеп багъыйсыз, эрши, намуссуз, жинаятчы ишлер де оьсе башлады. Намус кемиген, къоркъув тайгъан сонг, инсанлар не этмеге де къайырмайгъан бола, неге тююл яшавну маънасы янгыз къазанмакъда деп белгилене. Янгы девюрде яшав шартлар да алышына, шону булан бирче адам аралыкълар да бар кююнде сакъланмай. Инсанланы даражасы яманлыкъгъа багъып нече де тынч кююде алышына экен. Кеплер «базар девюрде» бары да зат сатып алына ва сатыла деген пикру булан яшавун къура.

Бырын заманларда ата-бабалырыбызны оюна да гелмежек затланы этмеге жиргенмейген болуп къалдыкъ. Тонавгъа, уругъа, эрши юрюшлеге, урушбатгъа, гъатта адам оьлтюрювге де уйренчикли болуп битгенбиз. Адамланы башына къопгъан яманлыкъланы айтып битдирмеге къыйын: нени де геребиз, негер де чыдайбыз. Аллагъ гёрсетгенге чыдамасакъ амалыбыз ёкъ.

Амма яшавубуз янгыз яманлыкълардан эшилмеген, динибиз уйретеген кююге гере яшав къурмагъа къарайгъаныкъ, ибадат этмеге ихтиядан пайдалагъаныкъ бизин учун бу гьалекли дюньяда уллу ниъматланы бирисидир. Яратгъаныбызгъа багъып бурулагъанлар аз-кеп буса да бары, шоланы санаву да гюн сайын артагъаны алышынгъан девюрню яхшылыкъларыны биридир. Биз межитлер де тизип, намаз да къылып, билимге де талпынмай эдик буса, яшавубуз дагъыдан дагъы бузукъ болмас эди дегенни ким инкар этип бола? Динибиз яман ишлер этмекеден сакълавчу, тогъас. Шону ёкъ этсе, демек халкъны бу башалман заманларда диниден айырса, ону эбинден гелтирме бажарылармы эди? Бир затдан да къоркъмайгъан адамдан Аллагъ сакъласын. Къулу Яртагъанындан къоркъмайгъан, Огъар тынгламайгъан болгъанда башлана бу бары да пакарсылыкълар. Арты булан эрте-геч жаза да етише.

Шо саялы «аявлу» имансызлар, парахат яшавлукъну сюе бусагъыз, жинаятчылык да аз болгъанны къаравуллай бусагъыз, межитлер ачылагъанына талчыкъмагъыз, олар кеп болардан къоркъмагъыз, терсине, дин ййылгъанны яны болугъуз, неге тююл юрегинде иманы бар гиши, Аллагъдан къоркъуп да яманлыкъ этмес, къылыгъын да камилешдиривге мурат тутар.

Тюз ёлда юрюмекде, адашмакъдан скъланмагъа Аллагъу тала бизге гюч берсин. Амин.

КЪАРДАШЛАРЫБЫЗНЫ ГЪАКЪЫНДА

Осетияда, аслу гьалда, хачпереслер яшайгъаны белгили, амма онда бусурманлар да бар: дигорлу осетинлер ва къумукълар. Артагъы гюнлерде бизин шагъарда Къызлар деген Осетиядагъы юртдан гелген Абас Дациев къонакълыкъда болгъан ва ону булан бизин мухбирибиз ёлугъуп лакъыр этген. Темиркъазыкъ Осетияда яшайгъан бусурманланы гъакъындагъы баянлыкъ булан бугюн охувчуларыбызны да таныш этмеге сюйдюк.

Абас Дациев оз якъларда белгили адам. Ал заманларда муаллим болуп ишлеген бу адам бир нече китап язгъан, пенсиягъа чыкъгъанда да бош турмай, макъалалар яза, таржума эте, анадаш дагъыстанлылар булан байлавлукъ юрюте.

Осетиядагъы бусурманлар

Абас Салимсолтанович бизин якъларда охума да охугъан, хыйлы ййлар ишледе де ишлеген. Дагъыстан булангъы байлавлугъун ол бир заманда да узьмеген: китап яза буса да, макъала онгара ва озге ишлер эте буса да, Абас агъав бизде кеп бола.

Муна, бу гезик де Магъачкъалагъа гелгендокъ, ол инг башлап алим къурдашларыны янына бара, архивлеге гире. Мен де ону булан ИАЭ (тарих, археология, этнография) институтну старший илму къуллукъчусу, белгили къумукъ алим Гъасан Оразаевни кабинетинде таныш болдум. Булай танышыкълар бизин учун, озокъда, бек агъамиятлы ва тарыкълы бола, неге тююл ййракъда турагъан бизин адамларыбызны гъакъында болгъан чакъы кепню билмеге сюесен, аралыкъларыбыз да беклеше.

Лакъырыбыз узакъ болмаса да (Абас агъав илму ишлерине гере алгъасай эди), Темиркъазыкъ Осетияда яшайгъан къардашларыбызны яшавуну гъакъында аз-маз буса да билмеге болдукъ.

Лап башлап Осетиягъа къумукълар къайдан гелгенин билмеге сюйдюк. Тарихине тетекейли янашагъан Абас Дациев, «осетинли» къумукъланы тарихини гъакъында озю билгенин къужурлу кююде хабарлады. Темиркъазыкъ Осетияны Моздок районундагъы Къызлар, Борансув ва Малгъобекотар деген уьч юртда къумукълар бырын заманлардан берли яшай экен.

Булар гелгинчилер тююл, ерли халкъ экенин археология ахтарылар да, озге тарих документлер де мекенли кююде исбатлай.

Ал заманларда бу якъларда Туман ханлыкъ, Малая Къабарта деген вилайтлар болгъан (шолай деп бу якъда яшайгъанлагъа адыкъ къавумлар айта болгъан). Гъисаплагъа гере, «осетинли» къумукъланы санаву 40 минглеге ювукъ – осетинлерден сонг экинчи ерде.

Бу якъдагъы къумукълар суннитлер ва оланы кеп яны гъанапи мазгъапны юрюте, тек шапийитлер де бар.

►►►

Къызлар юртну герюнюшо

Нумерде:

3 АГЪАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА

Халипаларыбыз да, алимлерибиз де башгъа болгъан...

5 ИЛМУ

Сафинатун нажат

6 ПАЙХАММАРНЫ ЯШАВУ

Нюрлю таварих

7 БИЛМЕ ГЕРЕК

Къуръангъа гере яшама башлайкъ

ЯНГЫЛЫКЪЛАР

Бусурман мод

Германияда яшайган бир далапчы адам жагиллер учун бусурман мод чыгартмагъа гиришген. Бу иш «Мен пайхаммарымны сюемен» деген футболкадан башланган. Шондан сонг немец дизайнер бусурман темагъа байлавлу язывлар булангъы гъалиги модгъа кыйышывлу ва жагиллер бек ушатагъан гийимлер чыгартмагъа генг кюйде уруна.

Виттен деген шагъарда ерлешген дерзиханада бек арив гёрюнюшлю опуракъ, оьзге тарыкъ затлар тигиле. Бу малланы модгъа гёре юрюмеге сюеген ва динин юртеген жагиллер кёп сююп ала.

Булай тамаша иш этмеге ойлашгъан Мелих Кесмен оьзюню ишлерини арасында тиштайпалар учун онгарылган сумканы гёрсете, онда акъ гъарплар булан «Хиджаб – мени ихтиярым, мен сайлагъаным, мени

яшавум» деп язылган. Сумкадагъы ва опуракълардагъы язылагъа байлавлу узакъ хабарлар юрюмеге бола, тек пагъмулу дизайнер бир ерде токътама хыял этмей. Гиччи яшлар учун тигилген гёлекдеги «Минибусурман» деген языв ону айрокъда кепине геле.

Модгъа гёре булай опуракъны тикмек деген ой Кесменге уьч йыл алда геле. О заман даниялы газетлерде Магъамат Пайхаммаргъа (алайгъи салам) багъышланган мысгъыл суратлар этилген болган. «Шо суратлар менлигиме бек тийсе де, ондан да бек мен бусурманланы о кюйдеги гъалеклигине ачувландым», – дей М.Кесмен. Кёбюсю бусурман улкелерде ачувлу митинглер оьтгериле, шоларда Данияны байрагъы яллалтыла ва оьзге эрши ишлер этиле. «Шо заман суратлагъа жавап давсуз, гелишли, пагъмулу да, пайдалы да болуп бола деп эсиме гелди», – деп хаба-

рын узата Мелих Кесмен. Шо кюйдеги ёлну ол узакъ кълмай ойлашма да ойлаша ва орамлагъа «Мен пайхаммарымны сюемен» деген языву булангъы футболка гийип чыгъа. Ону улгюсюне гёре юрюмеге сюегенлени кёплюгон гёрюп, дизайнер касбулу Кесмен бусурман язывлар булангъы опуракъ тигив чыгъармагъа ойлаша.

Узакъ кълмай бары да тарыкъ ишлени кютюп, ислам дин булан байлавлу опуракъ сатывгъа чыгъа ва гелим гелтирме башлай. Гъалиге бары да чыгъышланы башы тирилген, булай мал чыгъарыв гелим де гелтире. Уьстевюне, гъар сатылган футболкадан 1 евро африкалы етимлени пайдасына йибериле. Кесмен динге багъышланган гъислени, алывчуларда йимик, оьзюнде ишлейгенлерде де болдурма къарай. Масала, ол ишге, бола туруп, хиджаб байлайганланы алмагъа къарай. Кесменни дерзиханасында намазны вакътисинде иш токътала.

Бир-бирде Кесмен ойлашгъан язывлар юваш да, кычырыкълы да, гъатта тамашалыкъ этеген даражада да бола. «Исус бусурман болган» деген язывлардан сонг,

Уьстюгюзге кыйсы буса да бир тухумдан абурлу адам гелсе, сиз де огъар гъюр-мет этигиз

Америкада ислам ипотека яйылып бара

США-да бусурман къланулагъа кюрчюленген янгы ипотека къланда ишлемеге башлагъан. Бу къланданы башгъалыгъы, банк уьй сатып алып, шону агълюге токъташдырылган гъакъгъа ижарагъа берегенликде. Белгиленген болжал оьтген сонг, бу уьй шо ожакъгъа кълала.

Бу ислам ипотека алывчулар учун 14 процентлеге багъа олтура, неге туюл булай ишлеге артыкъ чыгъышлар да, артыкъ кагъызлар да онгарылмагъа тарыкъ бола. Амма бусурман алывчуланы шолай гъал токътатмай. Миннесота штатны ахтарывчулары айтагъан кюйде, адамлар, динин абурлап, шону кълануларын дан чыкъмагъа сюймейген саялы, артыкъ чыгъышлар этмеге де рази.

Мычыгъышда кёп кълтын алмакъны яны

Мычыгъыш республиканы президенти Р.Къадыров кёп кълтын алмакъгъа байлавлу закон болмаса да, шо пуршав этер деп ойлашмай. Россиялы журналистлеге ол билдирген кюйде, пачалыгъыбызда бу гъакъда герекли закон ёкъ буса да, бир-нече кълтын алмагъа сюегенлеге, имканлыгъы да бар туруп, бу масъалада бир зат да четим этмеге геремей.

«Бизде, Мычыгъышда, эргишилерден эсе, кълтынлар кёп. Амма олар барысы да яшавда тюзелмеге герек. Кёп кълтын алмагъа адатларыбыз да къл, динибиз де ихтияр бере. Башгъа якъдан алгъанда, жагил тиштайпа яда кълсыр кълдыра буса, ону уланкърдашы ону да, шону булан кълдырагъан уланни да оьлтюре. Бизин адатларыбыз бек кълтты. Кълтынгишиге экинчи, уьчюнчо кълтын болган кълдай оьлгенден эсе. Шо саялы, ташдырып айтмагъа боламан: бизге буюн кёп кълтын

алмакълыкъ герек. Шолай закон ёкъ буса да, мен бары да адамгъа айтаман: ким сюе буса ва кимни имканлыгъы бар буса, экинчи кълтын аламагъа герек», – дей Р.Къадыров.

Бу масъалагъа байлавлу законну кълбул этмеге бажарылармы деген соравгъа, Мычыгъыш республиканы президенти булай дей: «Мен шолай этмеге адамлагъа таклиф беремен. Законну гъакъында айтса... Бизин закон кългъабалыкъны гери ура, тек Москваны орамларында буюн кълтынланы тынч кюйде сатып алмагъа бола чы».

Швециялылар ерли законлагъа шариат кълнунланы гийирмеге сюе

Швециядагъы Лундс деген университетни юридический факультетини охувчуларына «Швецияда ва Евросоюзда шариатны кълануларын гийирив» деген лекциялар охулажакъ. Бу дарсларда ислам ихтиярланы аслу ерлерини гъакъында ва бусурман улкелерде шариат не ерни тутагъанны гъакъында айтылажакъ.

Лундс университетни ахтарывчулары ойлашагъан кюйде, шариатгъа байлавлу терс ойлардан арчынланмангъа заман гелген. Булай авамлыкъ европалылар ислам динни гъакъында бир зат да дегенлей билмейгенликден гъасил бола. Университетни билдиривюнде айтылагъан кюйде, Европада яшайганлар «шариат» деген сёзюню эшитгендокъ, шоссгагъат кълтты такъсырланы гёзалдына гелтире. Алимлер гъисап этегени йимик, шо бютюнлей терс пикурулар.

Швециялы юристлер бу гъакъда хыйлы ахтарывлар этген сонг, шариат бусурманланы жамият яшавуны бары да янларын кършайгъанын ва о оьзге масъалагъа да жавап берегини аян этген. Лекцияланы язгъанлар гъисап этегенге гёре, европалы закон язывчулагъа шариатны бир-бир кълануларын ерлерде генг къллавлу гъакъында терен ойлашмагъа герек.

Бу масъалагъа байлавлу болуп, шариатны бир-бир кълануларын ерлерде кълласа, яхшы болур деген адам Англикан Килисаны башы епископ Кентерберийский болган. Сонггъа таба «шариатны кълнунлары гийирилмеге гереги ачыкъ» экенге Великобританияны баш судьясы да рази бола.

Судья лорд Филипс билдирген кюйде, исламны законлары жамиятгъа пайда гелтирмеге бола. Ол ачыкъ этеген кюйде,

Британияда шариатны маънасын англамайгъанлыкъ генг кюйде яйылган. «Адамланы арасындагъы эришивлюкени ва шо кепдеги масъаланы шариат законлагъа кюрчюленип чечмеке кършы бир себеп де ёкъ», – деген ол.

Баш судья агълю эришивлюкени де шариатгъа кюрчюленип чечмеге болагъанны ташдыргъан.

Уьзбекистанда динге кършы ябуша

Уьзбекистандагъы Андижан деген шагъарда бир-бир интернет-кафелерде янгы билдиривлер илинген. Шоллагъа гёре, энниден тутуп мунда намаз кълалагъан ерлер тайдырылган. Андижанлылар айтагъангъа гёре, шо кюйде ишлерде де намаз кълламагъа яратылмайган болган.

Андижан районну башчылары «дин гъаракатны» кемитмек учун ерли халкъгъа намаз кълывда пуршавлукъ этмеге башлай. Ерли адамлар айтагъан кюйде, бу якъда яшайганлар ислам динни юрюмеге ва шону кълануларына кълтты кюйде юрюмеге башлагъан.

Шолайлыкъ буса, гъакимиятланы ачы-вун чыгъарта. Динге бакъганланы арасында жагил адамлар кёп, олар да интернетден пайдаланмагъа сюе ва гезикли намазны вакътиси гелгенде кёбюсю гълда компьютерни алдында олтуруп болалар. Гъали болгунча интернет-кафедегилер, шоланы есилерини ихтиярындан, айры хас уьйде намазларын къллып бола эди.

Ерли ахтарывчулар айтагъан кюйде, Уьзбекистанны гъакимияты «дин экстремизмге» кършы он беш йылланы узакъгъында дав юрюте ва шо заманны ичинде 12 минг адамны туснакъ этген, юзлер кълналып, токъланып оьлгенлер.

Амма шолай кършылыкъ адамланы ислам динге багъып дагъыдан да бек тарта.

Маккада поездлер юрюмеге башлажакъ

Алда да Сауд Арабстанда гъажилени ташымакъ учун поездлер юрюжек деп язгъан эдик. Гёз алгъа тутулган бу уллу ишлер битгенче деп къларамайлы, Маккада темир ёл къруув башланган ва гъали дин адатланы юрютмек учун 6 сагъат гете буса, энниден сонг шо заман 6 минутгъа ерли кълсыгъартылажакъ. Сауд газетлер билдиреген кюйде, 2010-нчу йылдагъы гъажда Макка бойдагъы ерлеге миллионлар булангъы адамлар поезд булан бармагъа болажакъ. Язгъа таба Маккадан Минагъа ерли темир ёлну биринчи бутагъы къруулажакъ деп умут этиле. Сонг тат атагъан Муздалифа деген ерге ва Арапат тавгъа да темир ёлну бутагълары узатылажакъ. Бары да ишлер 2012-нчи йылгъа битмеге герек деп гёз алгъа тутулган ва поездлер бир сагъатны ичинде 60 минг адамны ташыжакъ.

Тамакю тартывгъа дин кършы чыгъа

Гъали-гъалилерде тамакю тартывгъа кършы ябушувну ёлларын ахтарагъан халкъара конференция натижа чыгъарган кюйде, бу ишде ислам динни агъамияты бек уллу экен. Жыйынны ортакъчысы Гъусейн дейген иракълый алим бу масъалагъа байлавлу оьзюню ахтарывларын аян этген.

Ону ахтарывлары ачыкъ этеген кюйде, бу зараллы мердешни ташламакъ учун, ислам динден кёп затгъа уьйренмеге бола. Кёбюсю оьзге алимлер де шо далиллер булан толу кюйде рази бола.

Бусурман дюньюда да сигарет тартыв кёп яйылган экен. Масала, Индонезияда 230 миллион адам яшай, бу бусурманланы лап уллу девлети ва мундагъы халкъны уьч пайыны бир пайы буса сигарет тарта. Малайзия да бусурманлар кёп яшайган пачалыкъ деп санала ва мунда буса адамланы 22 проценти сигарет тарта. Тамаша тийсе де, Сауд Арабыстанда да сигарет тартыв яйылган, мунда эргишилени 35–40 проценти тарта. Мисриде чи шо санав 60 процентге етишген. Тамакю тартыв булан байлавлу аврувлар дюньюда бир йылны ичинде 6 миллион адамны оьлтюре. Сигарет тартывгъа сав дюньюда харжланагъан акъча буса йылда 500 миллиард долларгъа етишген. Савлукъ сакълав идаралар гъисап этеген кюйде, тамакю тартыв гъалиги даражада кълса, XXI асруда шондан сав дюньюда бир миллиард адам оьлежек.

www.islamdag.ru деген сайтдан алынган

Осетиядагы бусурманлар

1 « – Абас агъав, тарикъат булангы гьал сизде нечикдир, мюрютлер бармы? – деп сорайман.

– Алгъамдуллилагъ, бар, – дей Абас Салимсолтанович. – Шолар барлыгы бизге вагъабы деген аврувдан сакъланмагъа кемеке эте.

– Атеист йылланы узагъында дингизни, миллетигизни сакъламагъа не кемеке этген?

– Халкъ гьисапда биз бек сыкълашгъанбыз, – дей оьктемлиги булан Абас агъав. – Совет гьукуматны лап оьжетли йылларында да бизин юрта, яшыртгъын буса да, ислам динге уйретив токъталмагъан эди ва шо гъакъда бирев де «тийишли ерлеге» тил этмеген. Межитлер ишлемесе де, тамазаларыбыз яшлагъа билим беривге тындырыкълы янашгъан. Юртлуларыбызны аслу яны, шо йылларда да оьзлер билеген кюйде буса да, динге берилген эди десек бир де ялгъан болмас. Инкъылапны алдында Къызлар юрта етти межит ва эки мадраса болгъаны негъакъ тююл ва шону таъсири де къалмай боламы дагъы?! Халкъыбыз динге гъасирет эди ва шо хасиятын сакълап бажаргъан. Шо саялыдыр, гъали де бизде ислам билимге талпынагъан жагъиллени санаву аз тююлю.

– Тыш уьлкелеге охумагъа йибери-сиздир?

– Гъали чи йибермейген болдукъ, – дей тамаза. – Шо ишден яхшылыкъдан эсе, яманлыкъны артыкъ гёрдюк. Бетине тюк битмеген гиччи-гиччи шо яшлар, охувдан къайтгъан сонг, айланадагъылар булан эришип, даулап, уллугъа тынгламай, гьюрмет этмей, ачыкъ кюйде оьжетликге чакъырывлар эте эди, бир яхшы иш де этмейли. Булай гъалны гёрген акъсакълларыбыз, билим алмагъа Ватаныбызда да бола деп токъташды. Масала, Дагъыстанда ислам динге уйретеген кеп охув ожакъ бар. Ят ерлерде охугъан яшларыбыз тарикъатны да гери ура, миллет адатларыбызны да пешемей. Олар булан англатыв ишлер де этип къарадыкъ: оланы арасында тюрюл-тюрюлери бар, тек тюз ёлдан тайышгъанлары чы кеп. Алимлени кеплери айтагъан кюйде, бу пана дюньягъа алданмас учун, тарикъат ёлну танглама тюше.

– Осетиядагы бусурманланы оьз къуруму бармы, масъалалар да ёкъ тююлдюр?

– Лап уллу масъала – вагъабылыкъны ажайып ййылыву. Бу масъала аслу гъалда осетинлеге тие. Тарикъат ёкъ саялы, олагъа бу кюйдеги аврувлар къабуна. Ругъани идарабызны оьзге шолой уллу масъалалары ёкъ деме ярай. Масала, гъаж къылыв ва шолой башгъа дин адатланы кюювде четимликлер ёкъ. Бу йыл, мисал учун, бизин юртдан 150 гиши сыйлы ерлеге барып, гъаж къылгъан.

– Хоншуларыгъыз булангы къатнав нечикдир?

– Оьрде де айтгъаным йимик, биз бек сыкълашгъан халкъбыз ва хоншуларыбыз да шо гъакъда бек яхшы биле, – дей Абас агъав. – Биз парахат яшавну сюеген, саламат халкъбыз, тек тюзсюзлюкге чыдамайбыз. Сийрек буса да, бизде де, оьзге ерлерде йимик, увакъ тюрютшювлер болмай къалмай: жагъиллер де ябушуп йибере ва оьзге ишлер де болуп къала. Амма биз языкъ болмайбыз, тарыкъ болса, барыбыз да, бир йимик турабыз. Хоншуларыбыз осетинлер ва сиянлар шо хасиятыбызны бек яхшы биле ва бизге къаршы турма тартыналар.

Биз буса, динибиз уйретеген кюйде, хоншуларыбызгъа лайыкълы болма къарайбыз: кемеке де этебиз, гелишли де дюрбюз. Умуми алгъанда парахат яшайбыз.

– Лакъырыбыз саялы баракалла, Аллагъ буюрса, дагъы да ёлугъарбыз.

– Сен де савбол.

Лакъырлашывну юрютген
Азиз МИЧИГИШЕВ

АГЪАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА

Ер юзюндеги бары да адамны бир адам булан тенглеширсе, Мугъаммат Пайхаммарны * уьмметин шо адамны башындагы таж булан тенглеширме ярар эди, неге тююл сыйлы Къуръанда шо гъакъда булай деп айтылгъан: «Адамланы арасында болгъан уьмметлерден бу лап да яхшысы, бу уьммет яхшылыкъ эте, яманлыкъны гери уруп». Тажны безендиреген къыйматлы ташланы буса, уьмметни

аламтларына алданмакъдан, артыкъ бина ва къала къурулушлардан сакъланмагъа чакъыра ва Яратгъаныбыз Алагъа элтеген ёлну гъакъында ойлашмагъа ва бу заманлыкъ дюнья бир гюн сагъифа йимик чырмалып битижекни эсинде сакълама герекни гакында айта. Къадини сёзлери жыйылгъанлагъа, шоланы ичинде халипаны оьзюне де бек таъсир эте. Намаз да къылып уьюне къайтгъан сонг, халипа аль-Гъакам дейген уланына булай дей: «Аль-Мунзир бугюн кеп затны танкъыт этди ва, мени эсиме гелеген кюйде, ону сёзлери аслу гъалда магъа тие эди». Улан да тамаша болуп, атасына: «Ону имамлыкъдан эркин этмеге ва олай насигъатлар дагъы айтмасын учун токътамагъа не зат къоймай?» – деп сорай. Халипа да уланына бу меселде жавап бере: «Ёкъ. Аль-Мунзир йимик шолой яхшы, гьюрметли, терен билеген сени адамынг бармы? Гюнагълар этеген, саламталыкъдан, сабурдан тайышгъан гиши саялы ону

Халипаларыбыз да, алимлирибиз де башгъа болгъан...

машгъур адамлары булан тенглеширме ярай. Ишлери, сёзлери, гъаракаты булан оьрлюклеге етишген уьмметни белгили адамлары да аз болмагъан. Бугюн шолой адамланы гъакъында бир-эки гёзел хабар айтмагъа сюер эдик. Шоланы эшитгенде, олар нечик ари в ва пайдалы экенин англама къыйын болмас.

Биринчи хабарда Андалусияны уьюнчю халипасы Абдурагъман аль-Насирини гъакъында айтыла. Ол гьижраны 300-350-нчи йылларында бу якъларда халипа болгъан. Аль-Насир оьзюне бек гёзел къала къуруп, шону гючю чатагъан кюйде, харжын къызгъанмай, нече де бек безендире, гъатта аривлук учун гююшден, алтындан этилген гичи керпичлер де ясандырыла. Бу бары да ишни Аль-Мунзир ибн Сайит дейген ерли къади гёргенде, бек пашман бола, неге тююл ол Аллагъдан къоркъагъан, терен билимли алим болгъан ва этилген ясандырывлар, чыгъышлар гъабас этилген деп ойлаша. Аль-Мунзир жумагюн гелгенче къарай, шо гюн ол имамлыкъ юртеген межитге гъар жума халипа намаз кылма геле болгъан. О гюн аль-Мунзир ваъзасын Къуръан аятдан башлай (маънасы): **«Гъар аркъада негъакъ къурулушлар этип туражакъмысыз, къалалар тизе-жекмисиз, бир де башгъа тююл бу дюньяда даим яшажакъда йимик яда зулмчулар йимик адамланы къагъып тутажакъмысыз? Къоркъугъуз Аллагъдан ва Магъа таби болугъуз. Сизге белгисиз зат булан кемеке этгенден къоркъугъуз. Ол сизге гъайван-мал булан ва уланларыгъыз, бавларыгъыз ва булакъларыгъыз булан кемеке этген. Къыямат гюн сизге къыйынлыкълар къобажакъдан къоркъаман»** («Шаирлер» деген сура, 128–135-нчи аятлар). Сонг къади булай деп узата: «Олар айтды: **«Бизге башгъа тююл сен насигъат берсенг де, насигъат берегенлени арасында болмасанг да»** («Шаирлер» деген сура, 136-нчы аят). Ваъзасыны барышында аль-Мунзир адамланы артыкъ безендиривден, бу пана дюньяны

йимик адамны ишинден тайдырма яраймы дагъы? Ёкъ, олай бир заманда да болмас ва гертиден де, мен Аллагъдан уяламан, Ону ва мени арыбызда намазда иманлы аль-Мунзирден дагъы башгъа биревню де салмасман. Аллагъ буюрса, оьзю бар чакъы да, биз бар чакъы да аль-Мунзир бизге имам болуп туражакъ». Шолой деп айтгъан сонг, халипа тизген къаласына да барып, имам аль-Мунзир ибн Сайит онгайлы ва тюз гёрмеген бары да безендирилени тайдыра. Биз айтма сюеген бу биринчи хабар.

Экинчи хабарда да эсгерилген халипа ва аль-Мунзир ортакъчылыкъ эте. Бир гезик халипа ари в этилген уьюню гёрюп, шону бек ушата. Бу уьй етимленики болгъан. Халипа бу уьюню къатынларыны бирисине сатып алмагъа сююп, шону багъасын билмек учун адамларын йибере. Уьюню багъасы да белгиленген сонг, халипа да шону алмагъа деп онгарылып турагъанда, етимлени сакълайгъан адам къади аль-Мунзир булан багъаны гъакъында гъакълашма сюе.

Белгиленген багъаны гъакъында билгенде къади шону аз гёрюп, бек ачувлана ва уьюню багъасы шайлы артыкъ дей. Аль-Мунзир халипагъа адам йиберип, шондан таба уьюню багъасы артыкъ ва акъча къошмагъа герек деп тилей. Иш булай айлангъанда халипа уьюню сатып алмагъа сюймейгин билдире. Амма къади халипа бир ушатгъан уьюнню нетип де алмагъа сюежегинден ва етимлер зулмунажакъдан къоркъуп, уьюню бир тамын да бузуп, шо кюйде сата. Бир тамы да ёкъ кююн-де уьюн сатып, етимлер халипа береген акъчадан къолай хайыр алалар. Болгъан ишни гъакъында билген халипа къадини

ГЪАМИС

Пайхаммар *
яшланы къырый-
ындан оьтегенде
олагъа салам
бере болгъан

артындан йиберип, ол шолой неге этген деп сорай. Къади де Къуръанда айтылгъан Хизрини хабарын айтып, булай деп сыйлы аятны да къоша: **«Гемени гъакъында айтса, шолар денгизде чалышагъан амалсыз яшайгъанланыки болгъан. Мен шо гемелени аз-маз бузмагъа токъташдым, неге тююл шоланы алдында гюч булан сав гемелени алагъан пача болгъан»** («Анакъ» деген сура, 79-нчы аят). Аль-Мунзир халипагъа бир тамы ёкъ уьюню ол береген багъадан артыкъ сатгъанын да айта. Халипа да булай деп жаваплана: **«Гъакъыкатгъа гёре биз айрокъда юрюмеге герекбиз. Мен саялы Аллагъдан сагъа шабагъат болсун, неге тююл сен магъа нечик этмеге герекни англатдынг ва Аллагъны ачыву чыгъагъан ишден сакълап болдунг. Аллагъа макътав болсун!»** Бу экинчи хабарыбыз.

Уьюнчю хабарда айтылгъан кюйде, Кордовада яшайгъанлагъа къыйынлы гъаллар копгъан болгъан: къургъакъ ва мол тюшюм-сюз йылда булакълар къуруй, янгурлар явмай, адамлар къыйнала. Аль-Мунзир ибн Сайит халкъны янгур тилейген намаз (саят аль-истика) къылмагъа чакъыра. Адамлар айтылгъан ерге – шагъардан тышдагъы авлакъда жыйыла, халипа гелгенче къарай, тек ол гечиге. Имам халипаны артындан йиберип, адамлар къарагъан ва ол гелмесе бажарылмай деп айтмакъны буюра. Амма элчи айтагъан кюйде, халипа гелгени кеп бола, ол адамлагъа къошулмай бираз ариде токътагъан болгъан. Аль-Мунзир айтылгъан ерге барып тама-

ша ишни гёре: йырткъы опуракъ гийген башы да, сакъалы да чангъа да беле-нип, халипа ерде сойралып ята болгъан – ону булай амалсыз гъалда гъеч бирев де бир заманда да гёрмеген. Чангда ятагъан халипа Къудратлы Аллагъа булай ялбара болгъан: **«О мени Есим, мен Сени къолунг-даман, магъа таби халкъны мени яманлыгъымдан къыйнажакъмысан дагъы? Сен чи лап рагъмулу ва тюз гюкму чыгъарагъан судьясан чы! Мендеги бир зат да Сенден яшынмас, мени Аллагъым»**. Аль-Мунзир халипаны гъалын, бу кепдеги тилевю, гёзьяшларын, къоркъагъанын гёргенде, иржайып йибере ва бетинден таба ол рази экени гёрюне. Сонг жыйылгъанлагъа бурулуп, ол булай дей: **«Адамлар, сизге янгур яважагъы гъакъда билдирилди, уйлери-гизге къайтыгъыз: ердеги пача саламатлыкъны билдирегенде, бары да затны Еси де рагъмулугъун явдура»**.

Аявлу дин къардашларым, бу хабарлагъа къошмагъа зат билмеймен, неге тююл олагъа къошмагъа не болсун? Ойлашагъан гъар бусурман гишиге де мунда ругъ гёзеллик ва Аллагъдан къоркъув нечик ари в болагъаны гёрюне. Амма булай халипалар ислам динни тарихинде болгъан деп къошсакъ тююл, дагъы айтмагъа зат болмас. Ал заманларда шолой оьр даражада халипаларыбыз да, алимлирибиз де болгъан. Гъалиги ёлбашчылар да о замандыгъылардан нечик арек экенин белгилемеге тюшмейдир. Алимлирибиз де о замандагъылардан кеп йыракъ...

Магъачкъаладагы Баш жума
межитни иммы
Зайнулла гъажи АТАЕВНИ
жумагюню ваъзасындан

ОХУВЧУ-ГАЗЕТ-ОХУВЧУ

Гьюрметли «Ассалам» газетни кьурукчулары!

ГЪАМИС

Салам берген
сонг кьолун
алмакъ оьр
саламатлыкьгъа
санала

Сизге мен биринчилей язаман. Бу бизин кьумукъ тилде чыгъагъан «Ассалам» газетге язылангъанлар йылдан – йылгъа кеп болсун, Ислам динге гъакъ юрекден байланагъанлар артсын деп бир Аллагъдан тилеймен. «Ассалам» газетге шу сатырларымны да йиберемен.

Ислам ёлум

Ислам ёлну тезден сезип алсам да, Тюшонмеге дюнья яшав кьоймады. Сюрюндюре, бир йыгъа, бир тургуза, Адашдыра туруп бир де тоймады.

Сюрюнем де, кьатты басдым аягъым. Йыгъылсам да, эс табып тез тургъанман. Яратгъаным мени шулай сынадыр деп, Ойларымны тюз токътатып болгъанман.

Сынав булан сынчы болма аз кьалдым. Шайтан булан ябуша туруп талдым. Оьз напсыма кьазаватымны этдим. Устаз тутуп, тарикъат ёлда гетдим.

Не гючлюдюр Аллагъымны рагъматы, Гьар не ерде чыгъагъан аламаты. Мюрютлеге устазланы сайлагъан, Дадабызны шынжырына байлагъан.

Юрегимде янгыз бир Аллагъ яшай. Кьоркьув булан басаман гьар абатым. Заманымны, чагъымны ойлашаман Гетип кьалса бошуна гьар сагъатым.

Гьар сагъатгъа нече гюнагъ кьошула, Гьар мюгьлетге нече саваб язадыр. Нечакъы мен яшамагъа суйсем де, Абатыма бир кьабурну кьазадыр.

Гюнагълардан кьутгъар мени, Аллагъым. Шайтан бир де елемесин юрегим. Шу дюньяда не герек? деп сораса, Сайлагъаным, ислам, ёлдур, герегим.

Аллагъны сыйлы саламы болсун сизге ва охувчуларыма!

Салам булан ботаюртлу
Мадина Мажидова

ЧЫКЪГЪАН МАКЪАЛАГЪА СЕСЛЕНИВ

Гьюрметли кьызашым Айгул!

«Ассалам» – газетден сени талчыкьлы кагъызынгны охуп, оьзюм де бек талчыкьдым. Бары да шолай оьтген яшавум мени де гез алдыма геле башлады. Тап шо кепде гетди мени де яшавум. Сен язгъан макъалагъа магъа кьошма да, тайдырма да бир сёз де ёкъ. Тек мен эримден айрылмадым, шюкюр Аллагъгъа. Шу гюнлерим саялы Есиме даим макътав! Сабурлукъ бары затны башы.

Къачан буса да, Аллагъ суйген кьулуна савгъатын бермей кьоймай. Ол бизин гьар яндан сынайт: авлет булан, эр булан, кьатын булан яда нече тюрлю сынав берип кьарай. Сен де шолай Аллагъны сынавуну тубюнде яшайсан, балики, сен Аллагъны лап суйген адамысандыр. Эрте-геч эринг де эс табар, ички битеген сув туюл, амма

савлукъ бите. Аллагъ ону савлугъун осаллашдырар, сонг гелип башына кьакъгъанда билежек оьзюню терсин. Ичги саялы сен яшланы атадан айырма, дагъы болмагъанда, яшлар сени талчыкьлы гюнюнге ортакъчы болур. Сен – Анасан!

Ананы борчу – яшланы тарбияламакъ. Тангалагъы гюнюнде олар сагъа тюртмежек, атам иче деп айрылып кьаламы деп. Магъа нече кьатын айта: «Не насипли анасан, атгъа-бетге чыкьмай, айрылмай шо ичеген эр де булан, шулай яшлар оьсдюрюп бажардынг». Мен буса Аллагъгъа шюкюрлюк этемен, не буса да эрим ислам динге байланды, намаз кьыла, жамият иште ортакъчылыкъ эте. Яшларымны яшларыннан кьуванаман, жамият иште оьзюм де ортакъчылыкъ этемен. Мен бир сагъат да, бир мюгьлет де Аллагъны рагъматындан умут уьзмедим.

Хоншуда, ичде, ятда дегенлей, сагъа йимик, магъа да: «Чыдайсан, неге айрылмайсан?» – деп айтыла эди. О гьал, булай

АС-САЛАМ-ФОТО

масъаладан чыгъартагъан гьал туюл. Айрылгъан булан битмей, 15 йыл яшагъансан, айрылывну агъуу дагъы да аччы тиежек, неге туюл эришив, бетлешив,

башынгни сёйлев, ичсе де, яшав тургъан болгъай эдим деп ойлашмагъа бола. Эрсиз 4 яш да булан яшав бола экен, нетесен эрден айрылып, эринг бар туруп яшама кьаст эт, сабурлукъ эт, намазынгны эт, динни тут, Аллагъ сени янынг!

Ананы дуасы, Пайхаммар * уьмметге этген дуасыдай кьабул бола дей. Адамдан кёмек излеме, Аллагъгъа ял барып тиле. Адам сагъа маслагъат эте, Аллагъ буса рагъму эте! Яшларыннан кьуван, яшавундан кьуванып болмай бусанг. Эринг тюз деп айтмайман, Аллагъ тюз деймен! Сабурлукъ эт ва тиле, Ол да бермей кьоймай!

Атымны язмайман, мени эл таный, эрим охуса яда ичгисин кьойгъан эркеклер охуса, ачув этип ичгисин башлап кьоярны ойлашаман!

Эркекге насигъат: «Сиз, такъмагъыз алтынны аявлап, асырагъыз дин тутагъан кьатынны!» Айгул, Аллагъ сени мурадынга етишдирсин ва сагъа сабурлукъ берсин!

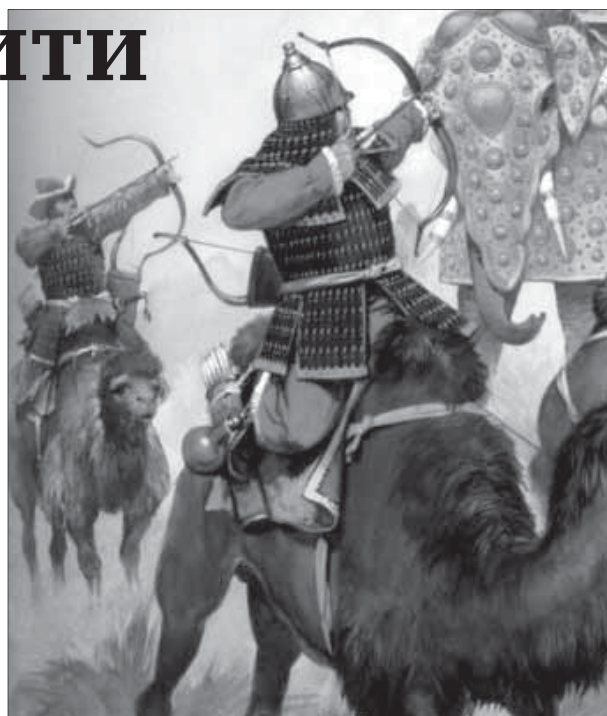
Исламны игити

(Тапшурмалы хабар)

Умар халипаны заманында бусурманланы бир гиччи гюбю, Кесарь дейген византиялы пачаны кеп санавдагъы асгери булангъы урушдан сонг, душманны кьолуна тюше. Пача есирлеге оьзю кьарама сюе. Олагъа ондан-мундан сорап, ол исбайы бойлу, арив келпетли, итти гъакъыллы бир жагъил уланны эс эте.

Шо уланны аты Абдулла бин Гьузайфа болгъан. Кесарь ону шонча да ушата чы, гъатта огъар, ислам динин де кьоюп, оьзлени динине чыгъып, кьызын эрге де берип, пачалыгъыны яртысына башчылыкъ этмеге таклиф эте. Абдулла пачаны ва ону вазирлерини таклифин бир де кьабул этмей.

Йырыкъ опурагъы булангъы амалсыз гьалдагъы есир пачаны ёравун гери ургъаны Кесарны бек ачувун чыгъарта ва ол жагъилни оьлтюрежекмен деп де кьоркьута. Абдулла шо кьоркьувлагъа чул да бермей, рагъат кьала. Шо заман пача жазаны гючлендирип де ону кьоркьутма кьарай.

Кесарь бир уллу кьазангъа май тёгюп, шону яхшы кюйде кьыздырып, ичине Абдулланы ташлатма бувара. Кьоччакъ улангъа шо да бир таьсир де этмей. Шо заман пача кьызгъан майны ичине башлап башгъа бир бусурманны ташлата. Есирни гелтирип шо кьазанни ичине ташлай. Къайнайгъан майны ичине амалсыз адамны

суюклеринден этлери айрылып, ол бек кьыйналып оьле. Бу авур жазадан сонг, Абдуллагъа: «Пачаны таклифине разимисен?» – деп бирдагъы керен сорап. Абдулла бюдюремей янгъдан гери урувун билдире.

Булай затны гёрмеген пача, ажайып бек ачувланып, майгъа Абдулланы оьзюм де ташламакъны бувара. Кьазангъа ювукъ болгъанда, Абдулланы гёзюнден гиччи гёзьяш чыгъа. Шону гьис этген асгерчи, Абдулла не буса да гьёкюнген деп ойлашып, шо гъакъда пачагъа билдире. Кесарь да бу кьатты кьоччакъны ахырда да ругъун сындырып болдум деп сююнюп, Абдулланы оьзюню янына гелтирте.

Есир ювукъ гелгенде, пача огъар: «Гёзьяш неге чыгъаргъан эдинг, гьёкюнюп сама да кьалмагъанмысан?» – деп сорап. Абдулла пачагъа: «Бир затгъа да гьёкюнге мен, гёзьяшым чыкьгъаныны себеби, гьали оьлтюрсе, Пайхаммарым (алайгъи салам) саялы дагъы жанымны берип болмажам. Тюклерим бар чакъы яшавларым да болгъан эди буса, шоланы барысын да Пайхаммарым (алайгъи салам) учун кьурбан этер эдим», – деп жавап кьайтара. Булай ажайып игитликни бир де гёрмеген пача, тамаша болуп, гьиллалыкъ сама да кьоллайым деп, Абдуллагъа есирликдеги бары да бусурманланы йибережекмен, эгер башымны оьпсенг дей. Абдулла, ойлашып кьарап, душманны башын оьпген булан гюнагъ болмай деп, уьстевюне, бусурманлагъа да яхшылыкъ бола болгъан сонг, Кесарны таклифин кьабул этип, шону башын оьбе.

Азат этилгенлер Мадина шагъаргъа кьайтгъанда ва болгъан ишни гъакъында Умар халипагъа билдиргенде, ол Абдулла бин Гьузайфаны башын бары да бусурманлар оьпмеге герек чакъы иш этген дей ва биринчи барып ону башын оьзю оьбе.

ИЛМУ

Абусуфьян АКАЕВ

Башы алдагы номерлерде

**ВАСИЙАТУН АЗИМА
– УЛЛУ ВАСИЯТ
(«Нурул-Абсар» деген инамлы
китапдан алып таржума этилди).**

Абулгасан иш-Шазали деген уллу шайх айт: Бусурмандан гъайри гишини кърдаш тутма. Бусурман гиши булан душман да болма. Дюнъяда Аллагу Тааладан къркъмакъ булан, ахырат сапарынг учун азык ал. Озьонгню оьлген гишилерден де гъсап эт. Аллагыны бирлигине де, Мугъаммад пайгъамбарлагуа, Къыямат гюнге де, яхшы-яман болду – къадаргуа да, – юрегингни токъташдыр. Аз буса да яхшы амал юрютмеге де далап эт.

ран мингъа гъасбуна-лагъу ва ниъмал вакилу ва алаллагы таваккална» деп кеп айт.

Къайгынг да гетип, борчундан да кутулмакны суйсенг, эртен-ахшам: «Аллагъумма инни аъзуубика минал гъамми валгъазани ва аъзуубика минал ажзи вал бухли ва аъзуубика миналлазийни ва аъзуубика мин къагъри-ррижали» деп айт.

Аллагу Тааланы ягында абурунг артгъанны суйсенг, тарыкъсыз гъар затгуа гез къарата турма.

Гъакълынг артмакны суйсенг, тарыкъсыз сёзю къой.

Ибадатны татлигин суйсенг, гюндюз ораза тутуп, гече намазлар къл, Адам арада гъюрметли де, гъайбатлы да болмагуа суйсенг, кеп масхара да этме, кеп де кюлеме.

Аллагу Таалагуа ювукъ гиши болмакны суйсенг, дюнъягуа кеп иштагълы болма.

Къыямат гюн зулматдан тайып, нурде болмакны суйсенг, геч гишиге зулму этме.

Гюнагълардан чайылмагуа суйсенг, «Астагъфируллагу»-ны кеп айт.

Адамланы инг гючлюсю болмагуа суйсенг, Аллагуа таваккал сал.

Аллагу Таала рызкъынгни кеп этгенин сую бусанг, намазгуа кеп жувун. Намазсыз турма.

Аллагу Тааланы гъазабындан парагъат болмагуа суйсенг, геч гишиге ачувланма.

Аллагу Тааланы ягында дуанг къабул болгъанны суйсенг, гъарам ашама.

Аллагу Таала сени халкъны арасына бий-абур этмегени суйсенг, авратынгни да, тилингни де сакъла.

Аллагу Таала сени айибингни яшыргъанын суйсенг, сен де адамны айибин яшырагъан бол.

Хаталарынг бузулуп ек болгъанны суйсенг, «Астагъфируллагу» деп кеп

ГЪАМИС

Экевню арасына ихтияр аламай туруп олтурмагуа ярамас

пайгъамбаргуа Аллагу Тааланы кеп сыйлы рагъматы да, саламатлыгы да болсун!

Сагуа салам болсун, гъей Аллагыны кзулу, сыйлы болгъан Аллагу Тааланы къаравашыны уланы! Шу гюн сени дюнъядан ахыргы гюнюнгдюр, ахыратынгдан – аввалгы гюнюнгдюр. Чомарт болгъан Аллагу Тааланы янына гелдинг, балагыны уьюнде де болдунг.

Янгуз гъалда, рагъмулу, Аллагу Тааланы алдында сен эсгер, дюнъядан ахыратгуа сен оьзюню булан чыкъгъан затны. «Аллагу – бир, Мугъаммад пайгъамбар – гъакъ» деп эттен шагъатлыгынгны эсгер. Аллагу Таала рагъмат этсин ол Мугъаммадгуа, балагълардан саламатлыкъ да берсин! «Женнет – гъакъ» деп де, «жъаганнем – гъакъ» деп де, «къабурдан тиргизилмакъ – гъакъ» деп де, «шексиз Къыямат гюн гележакъ» деп де, «Аллагу Таала къабурдагыланы тиргизер» деп де, этген шагъатлыгынгны да эсгер. Сен болмакны да эсгер, рази болуп, Аллагу Таала – ессинг болмакгуа, дининг де – ислам болмакгуа, Мугъаммад алайги ссалам да – пайгъамбарынг болмакгуа, имамынг да – Къуръан болмакгуа, къыбланг да – Каъба болмакгуа; намаз да, ораза да, закят да, гъаж да – парз болмакгуа, бусурман гишилер де – сени къардашларынг болмакгуа, бусурман къатунлар да – кызардашларынг болмакгуа.

Энди сагуа гелген заманда Аллагу Тааланы сыйлы болгъан малайклеринден йиберилген эки малайк, атлары да Мункар-Накирдир, сен бил, олар – буйрукълу эки къулдур, сагуа хайыр да этмеслер, зарар да этмеслер; уллу болгъан, сыйлы болгъан Аллагу Тааланы изнусу булан туюл эсе; сенден сорарлар.

Сагуа олар сорагъан заманда, сени ессингден, пайгъамбарынгдан да, динингден де, имамынгдан да, къыблангдан да, къардашларынгдан да, кызардашларынгдан да, сен айт оланы жавабын да, пасигъ тил булан, ачыкъ сёз де булан, тюз жавап да булан; «Халкъны яратып сурат этеген Аллагу Тааладыр мени ессим» деп айт. Бары халкъдан танглангъан Мугъаммад да – пайгъамбарымыдыр, диним де – исламдыр, Къуръан да – имамымыдыр, Каъба да – къыбламдыр, муьминлер бары да – къардашларымыдыр, муьмин къатунлар да бары да – кызардашларымыдыр, душманым – шайтанлардыр, пайгъамбарны ёлуна да юрегим токъташгъан, оьзюм де Аллагуа къайтаман» деп де айт.

Аллагу сени токъташдырсын, Аллагыны бир, пайгъамбарны гъакъ этмакны токъташгъан калимасы булан. Аллагу Таала иман салгъанланы токъташдыра, токъташгъан калима булан. Дюнъяда да, ахыратда да гавурланы да адашдыра, оьзюне суйгени де эте, оьзю суйген затгуа гукму-сун да юрюте.

Сонг дагы да сагуа Аллагыны саламы болсун, – эргиши балду, къатунгиши болду, – сени бусурман хоншуларынга да болсун. Сиз бизден алдын гетгенлерсиз, биз де артыгыз булан гелип етежакъбыз. Аллагу Тааланы чомартлыгы булан, аны рагъматы да булан, женнетге.

Ол топуракъдан сизин яратгъанбыз, дагы да сизин огъар къайтарабыз, дагы да сизин бирдагы керенандан Магъшаргуа чыгъаражакъбыз. Биз Аллагъныкибиз, биз ол Аллагу Таалагуа да къайтагъанларбыз. Сонг гукму ол бийик болгъан, уллу болгъан Аллагу Таалагуадыр.

Гъазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ

Сафинатун Нажат

Ким буса да, бу эсгерилген затланы юрютсе, Аллагу Таала огъар дюнъясында дерт зат берер: сёзюнде гертилик – бир, амалында тазалык – эки, рызкъусунда генглик – уьч, балагълардан саламатлыкъ – дерт.

Ахыратда да дерт зат берер: гюнагъларындан гечмакъ – бир, Аллагу Таалагуа ювукъ гишилерден болмакъ – эки, женнетге гирмакъ – уьч, даражасын уллу этмакъ – дерт.

Сёзюнде гертиликни суйсенг, «Инна анзалнагу» - ну кеп оху.

Янгур йимик кеп рызкъу суйсенг, «Кзул аъзуу бираббил фалакъ»-ны кеп оху.

Адамланы зарарындан саламатлыкъны суйсенг, «Кзул аъзуу бираббиннас» - ны кеп оху.

Яхшылыкъны да, рызкъуну да, берекетни де суйсенг: «Бисмиллагъи ррагъмани ррагъмил маликил гъикъкъил мубини ниъмал-мавла ва ниъма-ннасиру» деп кеп айт. «Иза ва къаатил-вакъиату»-ну да кеп оху. «Ясын»-ны да кеп оху.

Гъар къайгыдан кутулуп, гъар къыйынкъдан саламатлыкъны суйсенг, «Астагъфируллагу»-ны кеп айт.

Къркъагъан затынгдан кутулмакны суйсенг: «Аъзуу бикалиматиллагъи ттаммати мин шарри гъадабиги ва икъабиги ва мин шарри ибадиги ва мин шарри гъамазати шшайатини ва ан ягъдуруни» деп айт.

Кекню къапулары ачылып, дуа къабул болагъан вакътни билмеге суйсенг, намаз вакътини къаравуллап, намаз чакъырагъан гишиге жавап бер.

Бир иш болмакъдан къркъуп, андан саламатлыкъны суйсенг: «Таваккалту алал гъаййиллази ла ямуту абадан валгъамду лиллагъиллази лам яттахииз ва ладан ва лам якун лагу шарикун филмулки ва лам якун лагу валиюн миназулли ва каббиргу такбиран» деп айт.

Гъар къайгыдан, къркъувдан кутулмагуа суйсенг: «Аллагъумма инни абдука вабну абдука вабну аматика насийяти билдика мадин фийя гукмука адлун фийя къадавука асълука бикулли исмин гъувалака саммайта биги нафсак а ав анзалтагу фи китабика ав алламтагу агъадан мин халкъина ав истаъсъярта биги фи илмил-гъайби индака ан тажъалал Къуръанал азима жалаъа къалби ва загъаба гъамми ва гъамми» деп кеп айт.

Инг енгили къайгы болгъан токъсан тогуз аврувгуа дарман суйсенг: «Ла гъавла ва ла къуввата илла биллагъил алийил азими» деп кеп айт.

Гъар мусибатдан кутулмагуа суйсенг: «Инна лиллагъи ва инна илайги ражъуна. Аллагъумма индака агътасибу мусибати фа ажирни ва аздилни хай-

Ас-Салам-фото

Оьз напсынгни айиплерин ярашдырмагуа суйсенг, халкъны айиплерин актъарагъан болма.

Аллагъдан къркъмагуа суйсенг, Аллагу кудратын ойлаш, оьзюм ойлашма.

Гъар яманлыкъдан саламатлыкъны суйсенг, адамлагуа яман юрек тутма.

Юрегинг оьлмегени суйсенг, гъар гюн къыркъ керен: «Я гъайю я къайюму ла илагъа илла анта» деп айт.

Къыйынлы Къыямат гюн пайгъамбарны гёрюп, андан шапаат суйсенг, «Иза-шшамсу куввират»-ны да, «Иза-ссамаъун фатарат»-ны да, «Иза-ссамаъун шакъкъат»-ны да кеп оху.

Юзюнг нюрлю болмакны суйсенг, гече туруп намазлар кълмакны юрют.

Къыямат гюнню сувсапыгындан саламатлыкъны суйсенг, ораза кеп тут.

Халкъны инг байы болмагуа суйсенг, Аллагу Тааланы бергенине рази болмагуа далап эт.

Адамланы инг яхшысы болмагуа сеюйсенг, адамлагуа хайырынгни кеп тийдир.

Аллагу Таалагуа инг кеп ибадат этеген гиши болмагуа суйсенг, Аллагу Таала гери ургъан затлардан сакълан.

Аллагу Таалагуа халис кзулдукъ этеген болмагуа суйсенг, ол Аллагу Тааланы сен гере турагъан йимик кзулдукъ эт. Сен аны гёрмесенг де, ол сени дам гёрюп тура.

Иманынг камил болгъанны суйсенг, къылыгынгны алив эт.

Аллагу Таала сени суйгени суйсенг, бусурман къардашынгны гъажатын битдир.

Аллагу Таалагуа мутъи кзуллардан болмагуа суйсенг, Аллагу Таала борч этген затланы тюз эт.

Аллагу Таалагуа гюнагъларынгдан таза болуп ёлукъмагуа суйсенг, гъар жумагюн киринмекни адат эт.

айт.

Къыямат гюн кеп уллу даражаланы суйсенг, къылыгынгны да алив эт, оьктемликни де къой, балагъгуа да сабур бол.

Уллу яманлыкълардан саламатлыкъны суйсенг, яман къылыкъ тутмакъдан да, кызгъанчылыкъдан да сакълан.

Аллагыны гъазабын сёндюрмеге суйсенг, яшыртгын садагуа бер. Доскъардашгуа рагъмулу да бол.

Борчдан кутулмагуа суйсенг: «Аллагъуммакфия бигъалалика ан гъарамика ва агънини бифадлика амман сивака Аллагъумма фарижал гъамми кашифал гъамми мужиба дааватил мудтаррина рагъмана ддунйа вал ахирати ва рагъимагуа анта таргъамуни фаргъамни бирагъматин тугънини бигъа амман сивака» деп кеп айт.

Бир гъалекликден кутулмагуа суйсенг: «Бисмиллагъи ррагъмани ррагъми ва ла гъавла ва ла къуввата илла биллагъил алийил азими» деп айт.

Бир адамланы зарарындан къркъсанг: «Аллагъумма инна нажълука фи нугъуригъим ва наъзуубика мин шуруригъим Аллагъуммакфина би машиъта ва кайфа шиъта иннака ала кулли шайхин къадир» деп айт.

Бир падишагъдан яда бир гъакимден къркъсанг: «Ла илагъа иллаллагул гъалимул кариму раббу ссамавати ссабъи ва раббул аршил азими ла илагъа илла анта аzza жарука ва жалла сянавука ла илагъа илла анта» деп айт.

Бир гъакимни янына баргъанда зарары тиймегени суйсенг: «Аллагу акбаруллагу акбару Аллагу аъазу мин халкъиги жамъан Аллагу аъазу ва акбару мимма ахафу ва агъзару вал гъамду лиллаги раббил аламина» деп айт.

Юрегинг динни уьстюнде сябит болуп токътагъанны суйсенг: «Аллагъумма сябит къалби ала диника» деп кеп айт. Яда: «Я мукъаллибал кзулуби сябит къалби ала диника» деп айт.

ТАЛКЪЫН ДУАНЫ МАЪНАСЫ

Гавурлар дав этдилер, оьлген сонг тиргизилмесбиз деп. Сен айт, пайгъамбар: «Аллагъым гъакъкъычун, тиргизилмакълыгыгыз герти, сиз гъакъ тиргизилерсиз. Сонг сизге амалларыгыз хабар берилер. Ол иш де Аллагу Таалагуа тынч» деп.

Гъар макътав Аллагуадыр. Алай Аллагу: ол да бизин тюз этген иман-исламгуа, бизин сыйлы да этген, оьзюню элчиси Мугъаммад пайгъамбар булан. Ол

ПАЙХАММАРНЫ ЯШАВУ

Магхаммат КЪАЗАНБИЕВ

Башы алдагы номерлерде

АБУБАКАРНЫ
ОЪЛМЕГИ - ВАФАТЫ

Абубакар оълмеги ювукъ болганда, Умарны янына чакъырып гелтирип, айтды: «Сен къабул этсенг, мен сагъа васият айтайым», – деп. Сонг бугъар кѣп насигъатлар да айтып, артда: «Сен мен айтган затланы къабул этип, юрютсенг, сагъа оълюмден сююмлю⁶⁸ зат болмас. Оълюм болмаса сагъа амал да ъкъ. Эгер мени васиятымны тутмасанг, сени оълюмден сюймейген затынг болмас, андан сен къутулуп да болмассан», – деди.

Дагъы да, халкъ учун да Османгъа бир васият яздырды, шулай: «Шу кагъыз Абубакарны васиятыдыр. Капир иман салагъан, асси товба этеген, ялганчы герти айтагъан вакътиде, оъзю дюньядан чыгъагъан заманда этген васияты шудур: Ай халкъ! Мен сизге мени орнумда Умарны къойдум. Мени хыялым – шол адиллик этер деп умут этемен. Шолай болса, кѣп яхшы, эгер мен умут этгендей болмай, зулму этсе, алышынса, мен гъайибни⁶⁹ билмеймен. Зулму этгенлер оъзлеге не болагъанны – сонг Аллагъны алдына чыкъгъанда билерлер», – деп яздырды.

Абубакар разияллагъу ангъу эки йыл уч ай тогъуз гюн кѣп низамлы кюйде халипалыкъ юрютуп, оъзюню орнунда Умар разияллагъу ангъуну халипа да этип, гыжратны 13-нчу йылында⁷⁰, 63 яшында ахыратгъа гетди. Разияллагъу Таала ангъу ва рагъматуллагъи алайгъи. Анабыз Айшат сыйлы атасын оъзюню сыйлы эри Расуллагъ алайгъи ссаламны къырынында, оъз уюнде гѣмдюрдю.

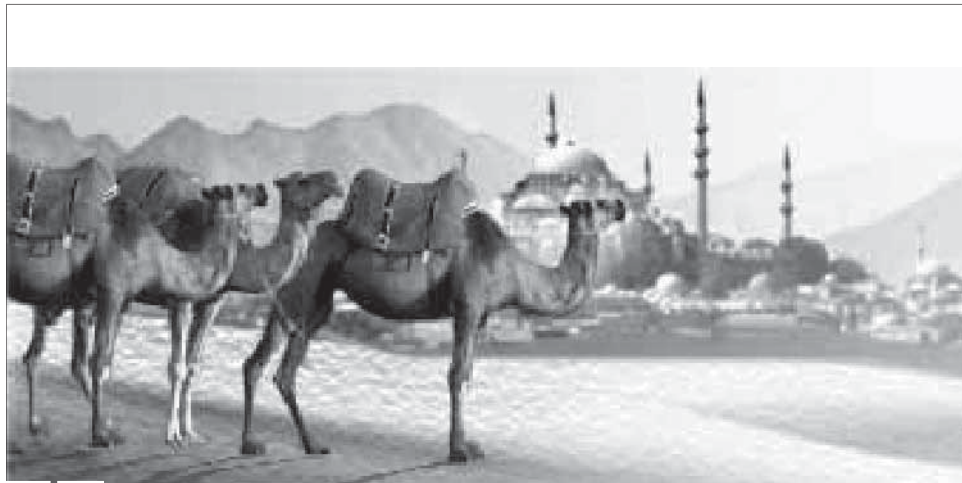
ГЪАЗРАТ УМАР
РАЗИЯЛЛАГЪУ
ТААЛА АНГЪУНУ
ТАРЖУМА ГЪАЛЫ ВА
ХАЛИПАЛЫГЪЫ

Умар разияллагъу Таала ангъу – Хаттабны уланыдыр. Пайгъамбарны сегизинчи атасы Каъбу – муну да онунчу атасыдыр: бу да, пайгъамбар да бири-бирине Каъбу деген улуу атасында ълугъалар. Умар пил йылдан 13 йыл артда тувган⁷¹: пайгъамбардан он уч йыл гичидир.

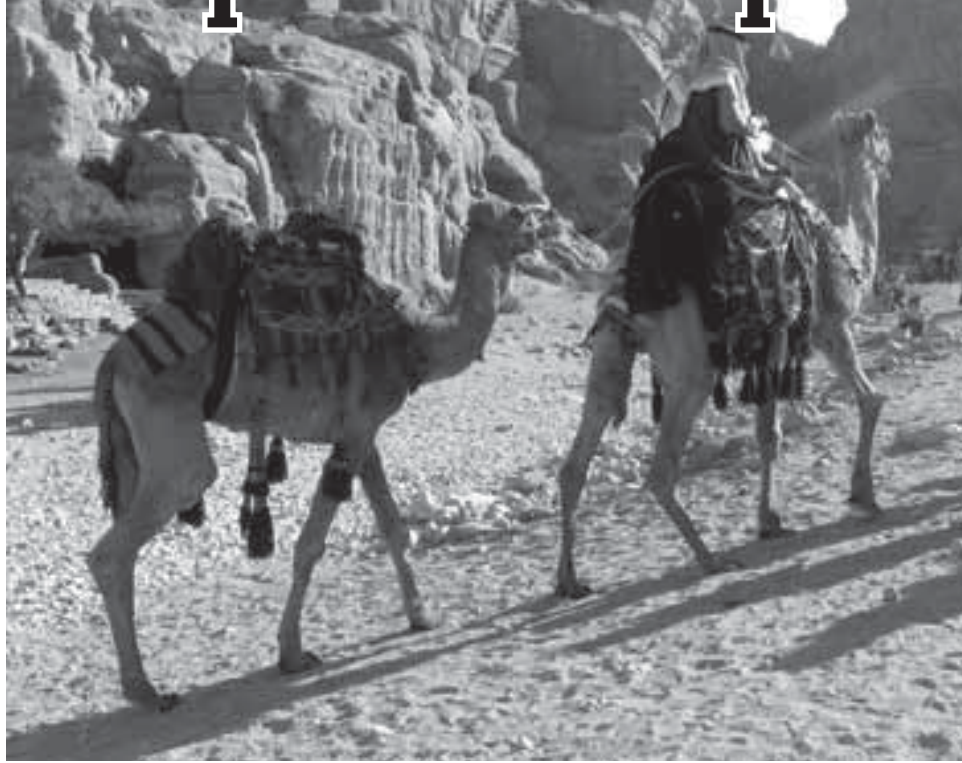
Умар разияллагъу ангъу муслиман динни оъсдюрген, дин душманланы титиретген, къурайышланы чинк къайратлы йигити эди. Пайгъамбарны гъар вакътиде сююндюрген, барындан артыкъ аны разилигин алган, къызы Гъафатны агъар берген сыйлы къайын атасыдыр. 33 яшында муслиман болду. 53 яшында халипа болду.

Аны халипа болган кюю: Абубакар авруйгъанда, кѣп асгъапланы устьюне чакъырып, булардан оъзюне гъалалыкъ тиледи. Булар агъар гъалалыкъ да берип, айтдылар: «Ай Расулну халипасы! Сенден сонг халипалыкъгъа кимни яхшы гѣресен? Агъар гъакъ тийишли биревню гѣрсетсенг, оълген сонг да дин ислам учун бир улуу къуллукъ этген болур эдинг», – дедилер. Абубакар: «Гъар ишигизде бир-биригизге ойлашмакъ – шарият булан борчдур. Амма оюгузну ичинде мен де бусам чы, сизге Умарны гѣрсетер эдим. Шо Умарны дин-шарият учун гертилиги, Аллагъдан къоркъмакълыгы; эл-халкъ, рабийя⁷² учун рагъмусу, адиллиги, тюзлюги; пачалыкъ-гъукумат учун риясат-сеясаты⁷³, къаттылыгы, бажарывлулугъу, гъеч дагъы гишиде шу къылыкълар, шу гъюнерлер бары да жыйылып Умарда тююк эсе табулмас», – деди.

Абубакарны шулай сѣзлерини де, баягъы алдын язып къойган васиятына да гѣре, асгъаплар бары да иттифакъ болуп, андан сонг Умарны халипа этдилер. Гертилей де, шо Умар

Нюрлю таварих

мубарак Абубакар айтгъандан да артыкъ гиши болма да болган.

Умар халипа болган сонг, «алгъамдуллилагъ» да айтып, пайгъамбаргъа салават да салып, хутба охуп халкъгъа айтды: «Ай халкъ! Мен два этейим, сиз амин айтыгъыз», – деп. Сонг два этди шулай: «Аллагъым, мен къаттыман, мени йымышакъ эт Оъзюню мутъ къулларынга! Мен Сени разилигини де, ахыратны да умут этип, гертиликни сюемен, магъа тавфикъ бер, Аллагъ! Сени душманларынг учун аланы устьюнде магъа къаттылыкъ-къалыныкъ бер! Мен кѣп озуп гетмейген кюйде, менден гиши-зе зулму болмайгъан кюйде. Аллагъым, мен къызгъанчман, мени чомарт эт! Орта кюйде, исрап-пуч болмайгъан кюйде! Мен ол чомартлыкъ булан Сени разилигини де, ахыратны да алайым! Муъминлени къанатымны тюбюне алмагъа магъа гюч де бер, Аллагъ!» – деп два этди.

Умар разияллагъу Таала ангъу къатты гиши болган, оъзюню тийишли еринде. Аны нечик гиши болганы муна шу хабарындан англаныр.

Бир гюн пайгъамбар алайгъи ссаламны янында хыйлы къатынлар жыйылып, агъар затлар сорап, аны тавушундан тавушларын бек чыгъарып къычырып сѣйлешип, пайгъамбарны янында кюлеп-ѣнкюп турадылар. Шо заманда Умарны бир къуллугъу болуп пайгъамбарны устьюне гирмеге изну тилеп, о да изну бергенде, баягъы къатынлар оъзлени пердевлерине гирип, мююшлеге тыгъылып, селери чыкъмай пысып сѣндюлер.

Пайгъамбар булагъа кюлеп турагъанда, Умар гирип: «Гъей Аллагъны элчиси, негер кюлейсен?» – деди. Пайгъамбар: «Муна шу къатынлагъа тамаша болуп кюлеймен; мени янымда кюлеп-ойнап, эркелеп турадылар; гъали сени гелгенинг билгенде, бары да къачып, пысыдылар», – деди. Умар: «Гъей Аллагъны расулу! Тартынма да, къоркъма да, гъйибат этме де менден бек сен тийишлисен!» – деп, сонг

къатынлагъа багъып: «Ай эдеписизлер! Менден гъайбат этемисиз?» – деп ачувланды. Къатынлар: «Озокъда, сенден этебиз; сен-къатты, тез ачувланагъан, енгилсен. Пайгъамбар буса алай тююл», – дедилер. Сонг пайгъамбар айтды: «Къайырмас, Умар! Аллагъ булан мен ант этемен, сен бир якъгъа барагъанны шайтан гѣрсе, оъзю оынге⁷⁴ якъгъа гетер; сенден къоркъуп, сен барагъан якъгъа бармас», – деди.

Умарны гъакъындан пайгъамбар айтгъан сѣзлер:

- 1) «Умар оълсе, дин ислам йылар».
- 2) «Мен элчи болуп йиберилмеген бусам,

Умар! Аллагъ булан мен ант этемен, сен бир якъгъа барагъанны шайтан гѣрсе, оъзю оынге якъгъа гетер; сенден къоркъуп, сен барагъан якъгъа бармас

сизге Умар йиберилер эди».

3) «Менден сонг пайгъамбар болажакъ болса, Умар болур эди».

4) «Умар мени булан бирче, мен де Умар булан бирчемен; гертилик де Умар булан бирчедир».

5) «Умар – женнет агълюлени чырагъыдыр».

6) «Шайтан Умаргъа не заман ълукъса, сюрюнюп бѣттѣбен йыгъылыр; къачан Умарны сесин эшитсе, къачар».

7) «Ай Умар! Бусурманлыкъда сен кѣп тюзелген, герти гъакъыллы-ойлу гишисен».

8) «Ай Умар! Сен айтгъандан чыгъып, сагъа хилаплыкъ этсек, бизге зарал етише ярай».

9) «Умар булан Аллагъ дин исламны камил этди».

10) «Умардан яхшы гиши болмас: етимлени, тулланы тюнтюп тергей, алагъа аш элтип бере».

П) «Умар – фарукъдур⁷⁵: Аллагъ аны булан гъакъны-батилни⁷⁶ айырды».

ГЪАМИС

Ачывун басл-тып болагъан адам Аллагъдан улуу шабагъат гѣрежек

12) «Умарны разилиги – Аллагъны разилигидир».

13) «Абубакар да, Умар да бир ишде иттифакъ буса, мен алагъа хилаплыкъ этмен».

Умар бусурман болгунча, халкъ динни яшыртгъан юрютуп, Умар муслиман болган сонг – гѣрюне этгени оърде язылды.

Шо вакътиде Умар бир бийик ерге минип, халкъны намазгъа чакъыргъан болган; гъали бизин минараларда⁷⁷ намаз къычырмакъ – башлап Умар этип чыкъгъан, андан къалган ѣлдур.

УМАР РАЗИЯЛЛАГЪУ
ТААЛА АНГЪУНУ
ХАЛИПА ЗАМАНЫ

Умар разияллагъу Таала ангъу халипа болган заманда, муслиманлар Иракъ якъда – Ажам⁷⁸, Сурийя якъда – Рум⁷⁹ йимик эки улуу пачалыкъ булан дав этмеке эдилер, Шону учун, Умар башлагъы хутбасында халкъны Иракъгъа бармагъа чакъырып хутба охуу. Булар барып, Иракъны да алып, андан оътюп Иран топуракъгъа чыкъдылар.

Умар разияллагъу ангъу Саъду Абивакъас огълыны кюлуна бир хыйлы асгерлер берип, иракъ асгерлеге аны башчы (сарасгер) этип, тѣбен гюнчыгъаргъа, Иран якъгъа йиберген эди. Фуратсувну⁸⁰ ягъасында ажаллар булан гюн этилген «Къадисийя» деген давда ажаллар кѣп бек бузулуп, асгерини башы – гинаралы⁸¹ – Рустам да олтюрюлдю. Муслиманлар гысапсыз мал-гъанимат алгъандан башгъа, бир таза сыйлы «Дарфеш куяни» деген байрагъын да алдылар.

Гысап этгенде, бу байракъны устьюндеги мал-жавгъарлар болуп, башгъалар болуп – алты милѣн къурушгъа⁸², яъни къыркъ сегиз минг тюмен акъчагъа гысап болду.

Бу давдан сонг, ажалланы бусурманлагъа къаршы туруп билежек гючлери къалмагъангъа гѣре, муслиманлар аста-аста Иран пачалыкъны чабып, тахшагъарлары Мадаин, Табриз, Гъамдан, Исфагъан, Къазвин йимик шагъарларын

да алып, туташ Иранны бийледилер. Гъатта Хорасан, Макран, Балх вилайатланы да алып, аз заманны ичинде Иран даздун да арекден тутуп, муслиманланы вилайатлары болду. Ажамны пачасы – кисра⁸³ Ездигард⁸⁴ Тюркистангъа къачып, оъзюню чархын къутгъарма къараса да, къутулуп болмады.

Андан сонг муслиманлар Фурат, Дажла⁸⁵ деген эки сувну арасы «Месапатомия» деген ерни, Диярибакир, Мусыл вилайатланы да алдылар.

Умар Суракъа огълы башчы болуп темиркъазыкъ якъгъа йиберилген асгерлер Азирбижандан да ари гетип, Гюржистанны, Дерметни⁸⁶ къурашп юрюдюлер. Шо араларда дав этип юрюп, хыйлы ерлени, Темиркъапуну айланасында оъзюню генги минг чакъырымдан артыкъ ерлени алдылар.

Гыжратны он еттинчи йылында⁸⁷, Умар разияллагъу Таала ангъу Яман Гъузайфат огълыны бир-эки улуу адамлар да булан Басра, Куфа шагъарланы тикмек учун ►► 7

6 ◀◀ ер сайламагъа ва гъам аланы тикмеге йибермек себебли, аз вакътиде эки де шагъар бугюн бар ерлеринде тигилип тамам болуп, иракъ асгерлер турагъан бир белгили шагъарлар – марказлар⁸⁸ болдулар. Шо он еттинчи йылгъа етгинче, аз ерлерде, Мадина якъда тюгюл эсе «Гъижрийя тарих» юрютюлмей эди, бары да юрютежекке къарар этилмеген эди. Халкъны кёбю – «пил йыл», «аврув йыл», «янгурлу йыл» деп шулай гъисаплар булан юрютю эдилер. Шо йылны ичинде, Умар разиялагъу Таала ангъуну буйругъу булан, туташ муслиман миллетн арасында гъижратны тарихге баш этип юрютежекке сёз этилди...

Сурийя якъда румлар булан этилеген давда, муслиман асгерни башы Халид Валид огълы разиялагъу ангу сарасгерликден⁸⁹ тайдырылып, аны орнунда Абу-Убайдат Жаррагъ огълы разиялагъу ангу салынган эди. Халид мубарак ишден тайса да, асгерден айрылып гетмей, Абу-Убайда да, бу да эки йигит биригип, дав этип, румланы пачасы Къайсарны юз йигирма минг асгерин Ярмук⁹⁰ деген сувну янында бек къолайсыз кюйде буздулар. Гъалаб⁹¹, Урфа, Маръаш, Антакияны⁹², дагъы да бир-эки шагъарланы муслиманланы къолуна алгъаны йимик, бир ай къуршап туруп, Шам шагъарны да алдылар. Шолай этип, муслиманлар Шам вилятыны⁹³ алмакъ себебли, Къайсарны Сурийя якъдан умуту гесилди, эски сарасгер Халид «Шам давда артыкъ тийишсиз йигитлик гёрсептип, къолунда тогъуз къылыч сынып бузуду» деп хабар бар...

68. Сюмлю, бек сююп къаравуллангъан, гъасиретлик булан гёзленеген.
69. Гъайиб – сыр, яшыртгъын-белгисиз зат.
70. Абубакар халипа, милияди тарх булан гъисап этсек, 634-нчю йылны 23 августунда гечинген.
71. Умарны тувган йылы, милияди тарх булан, 584-585-нчи йылгъа геле.
72. Рабийя – раият, бир пачалыкъны къолундагъы адамлар.
73. Риясат – башчылыкъ этив. Сеясат – политика; дипломатия.
74. Оьнге – оьзге, башгъа.
75. Фарукъ – «яхшы булан яманны, адилликни-адилсизликни айырып бажарагъан, тюзлюкню-гертиликни яны» демек. Бу Фарукъ деген сёз Умарны абурлап-сыйлап айтылагъан ат гъисапда да къоллана.
76. Гъакъ – гертилик. Батил – тюз тюзлюк, ялган.
77. Минара – минмара,
78. Ажам – Иран. Ажамлар – (мунда): иранлылар, фарслар.
79. Рум – Византия.
80. Фуратсув, Фурат – Евфрат деген уллу оьзен.
81. Гинарал – генерал, уллу асгерни башчысыны чинн (асгерчилик даражасы). Фарсланы оьзлени тилинде: сипагъбед.
82. Къуруш – алты грам ярым авурлугъу булангъы юмюш акъча (альякъда Туркияда къолланган).
83. Кисра – ажамланы (иранланы) бырынгъы пачасына айтылагъан ат.
84. Иранланы пачасы (шагъаншагъы) 3-нчю Ездигерд, 632-651-нчи йылларда гъукму сюрген. (Бу ерде эсгерилеген агъвалатланы гъакъында къара: Петрушевский И.П. Ислам в Иране в VII-XV веках. Ленинград, 1966, с. 31-33).
85. Дажла – Тигр деген уллу оьзен.
86. Дермет – Дербент шагъар, Темиркъапу (гъалиги Дагъыстанда).
87. Христиан тарх булан айтгъанда 629-нчу йылда.
88. Марказлар – центрлар, башшагъарлар.
89. Сарасгерлик – асгербашчылыкъ.
90. Ярмук – Иордан деген оьзенни бир тармагъы (бутагъы).
91. Гъалаб – гъалиги Сирияны темиркъазыкъ-гюнбатыш ягында ерлешген уллу шагъар. Орусча эски карталарда – «Алеппо» деп, гъалигилеринде – «Халеб» деп эсгериле.
92. Урфа, Маръаш, Антакия – гъали Туркияны къыбла боюнда, Сирия булангъы дазулагъа ювукъда ерлешген шагъарлар: Урфа, Мараш, Антакия.
93. Шам виляят, Сурийя – Сирия пачалыгъы. Шам шагъар – гъалиги Сирияны тахшагъары Дамаск.

Гъазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ
(Давами гелеген номерде)

БИЛМЕ ГЕРЕК

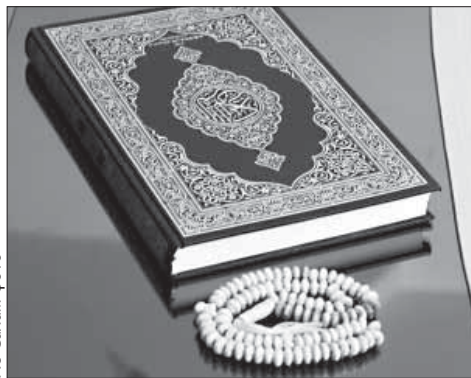
Сайит-афанди аль-Чиркави

Башы алдагъы номерлерде

Гъакъ ёлдагъылар, шо ёлгъа берилеген-лигине гёре, тюрлю-тюрлю категориялагъа бёлюне.

Биринчи категориягъа тюз ёлгъа гъакъ юрекден къатты кюйде берилгенлер ва негетлери тюзлер, авзундан чыгъагъан сёзлери де, этеген ишлери де бир-бирине къыйышагъанлар – оланы шо уьч де даражасы гъакъыкъатгъа къыйышывлу. Демек, авзу булан айтагъаны ишлери булан къыйышып, юрегини адилли ёравларына да гелишли буса.

Экинчи категориягъа гирегенлени юрегини муратлары да тюз, этеген ишле-

Ас-Салам-фото

– оьзгелени тюз ёлгъа чакъырып, оьзгелеге кёмек этив. Масала, кимесе бирев намаз къылма уьйренип, шогъар башгъа биревню де уьйретсе, шо адам айтагъан сёзлеринде адилликни сакълай деп санала. Эгер шо

ГЪАМИС

Билимге гъасирет адам билим ала, билимли болгъан сонг, гюнагъ этмеге къоркъа

Яртагъаныбыз Аллагъ Пайхаммаргъа * оьзюню гъакъылына гёре гъакъ ёл булан юрюмеге бувара. Гъадисде буса Пайхаммар *, уьмметни гъакъыл якъдан осаллыгъы гъисапгъа алып, булай айта:

Къуръангъа гёре яшама башлайыкъ

ри де адилли, тек авзу булан айтагъаны шолагъа къыйышмай.

Шолайыкъда, биринчилер – берекетни толу къазангъанлар, юрегини гъалына да къыйышагъан. Экинчилер буса берекет якъдан биринчилерден сонг геле, неге тюз оьз оьзю юреклерини муратлары да, этеген ишлери де адилли ва шолар учун шо таманлыкъ да эте.

Уьчюнчю категориягъа гирегенлени айтагъан сёзлери де, этеген ишлери де, юрегини муратларындан къайры, адилли. Бу адамлар да айтагъан сёзлеринден ва этеген ишлеринден пайда алар деп умут бар, демек, шабагъатсыз къалмажакъ деп ёрала. Масала, бу категориягъа мурат гъисапда Аллагъ тутулмай яда башгъа оьзге муратлар булан этилген яхшы иш санала. Гъакъыкъатны Аллагъ биле.

Сонг дагъы да бир нече категориялар бар:

–Юреги де, сёзлери де адилли болуп, ишлери шолагъа къыйышмайгъанлар;
–Адилликни янгыз авзу булан этегенлер, юреги ва ишлери ариде къалып, олайлар яхшы иш этме де этмей, шо гъакъда ойлашма да ойлашмай;

–Юреклери адилли де болуп, тек этеген ишлери де, айтагъан сёзлери де юрегиндеги затгъа къыйышмайгъанлар;

–Этеген ишлери адилли де болуп, тек юрегиндеги де, айтагъан сёзлери де адилликден йыракъдагъылар.

Артадагъы бу дёрт категориядагъылагъа этеген ишлеринден бир пайда да болмас, зарал болса тюзюл.

Айтагъан сёзлени адиллиги гъибатдан да, бугътаннан да сакълангъан булан дазуланып къалмай деп санала. Айтылагъан сёзлени адилли болмакълыгъыны маънасы

адам намазны вакътиси гелгенде, бары да арканланы (этеме герек затланы) ва шурутланы (гъажатлы шартланы) сакълап намаз къылса, шо адам адилликни сёзю булан да, иши булан да сакълагъан деп санала. Ондан оьтюп, намазны мурады, демек Аллагъ учун къыйматлы зат – гъузур экенин англап, намазын гъузур деген гъалда къыла. Муна шо заманда буса, олай адам айтагъан сёзю булан да, этеген иши булан да, юрегини муратлары булан да адилликни кютген деп санала.

Бары да ишлерде орталыкъны сакъламакъ къыйын болмай боламы дагъы, эгер «Гъуд» деген сура тюзюрюлген сонг Пайхаммар * : «Сура «Гъуд» мени къарт этди», – деген сёзлени айтгъан сонг.

Бу сурада Къурталы Аллагъ булай дей (маънасы): **«О Мугъаммат, оьзюню (ислам) динингни къатты тут, шогъар гёре юрю ва яратылгъанланы да шогъар чакъыр»**. Шону маънасы булай: «Алдагъы уьмметлени гъакъында да, бир Аллагъгъа къуллукъ этмеге чакърагъан оьзге пайхаммарланы да (сени къардашларынгны) гъакъында да билгенде, шолагъа инангъанланы да, инанмагъанланы да, къаршылыкъ билдиргенлени де билгенде ва (Мен олагъа энгилликлер бергенче) пайхаммарлар гёрген къыйынлыкъланы гъакъында да билгенде, олар чыдамлы болгъанни да билгенде – сен де тюз ёлгъа берилгенликден тайышма ва сени Пачангъ– Аллагъ буюргъан кюйде шогъар халкъынгны да чакъыр».

Яртагъаныбыз Пайхаммаргъа * тюз ёлгъа гёре юрюсюн деп айтагъаны ол шо ёлдан тайышгъан саялы тюзюл. Шону маънасы булай: Аллагъ оьгар бу ёлда къатты турмагъа бувара ва мунапикълени сёзлерине къулакъ асмамакъны ёрай. Масала, эретурагъан адамгъа шо гъалдагъы туршун узатмакъны буварагъанда йимик.

Тёбенде айтылагъан аят да бары да ишлерде орталыкъны сезмеге буварагъанларындан. Бу аят Пайхаммаргъа * бакъдырылган буса да, ону мурады – оьзгелени тюз ёлгъа тюзюндюрюк, неге тюзюл Пайхаммар * тангалагъа бир ишни де къоймай болгъан. Яртагъаныбыз Аллагъ уьмметге чакъырып эте, ата-ана авлетлерин уьйретегенде йимик, Ол да уьмметни уьйрете.

Бу аятда булай насигъат этиле: **«Садагъа оьлешивде къоллары байлангъан гишиге де ошама ва къолуну аясын толу кюйде ачагъан адамгъа да ошама, демек оьзюнге бир зат да къоймай бары да затынгны оьлешме, неге тюзюл бир затсыз къалсанг, пашманлыкъгъа батарсан»**.

«Шура» деген сурада Аллагъ Пайхаммаргъа * булай деп бувара (маънасы): **«Сагъа йиберилген тапшурувгъа гёре, гъакъыкъатны ёлун тут ва мунапикълени пикрусуна тынглама»**.

«Аллагъны буарывуна гёре, оьзюню адилли юрютюгюз». Биз гъакъ тюз ёлгъа гёре къатты кюйде юрюмеге болмайбыз, шолай юрюмеге янгыз пайхаммарлар да ва машгур валилер де бола.

Ибну Атаиллагъ дейген машгур шайх булай айта болгъан: «Истикамат (тюз ёлгъа гъакъ кюйде берилгенлик) – гъар мюглетде къулну Аллагъда тарыкълыгъы, оьзюню къуватындан, гючюнден айрылып».

Абу Али Джурдани дейген башгъа машгур шайх булай деген: «Истикаматгъа талпынагъан бол ва караматгъа талпынагъан болма. Карамат – сенден напсынг талап этеген зат, Аллагъ буса сенден истикаматны талап эте».

Шо саялы лап уллу карамат деп истикамат санала.

Абу Сайит дейген машгур шайхгъа пеленче сувну уьстюнде юрютю дегенде, ол: «Чабакълар да, бакълалар да сувда юрютю», – деген. Оьгар пеленче гъавада уча дегенде, ол: «Къушлар да гъавада уча», – деген. Сонг оьгар пеленче Гюнтувушдан Гюнбатаргъа бир мюглетде чыгъа дегенде, ол: «Иблис де шолай эте чи», – деген. Шо заман оьгар: «Карамат деп сен не затгъа айтасан?» – деп сорагъан. Ол да: «Карамат – айыкъда яратылгъанлар булан болма болув, яшыртгъынлыкъда буса – Яртагъаныбыз булан болув», – деген.

Гертиден де, оьзюгюз ойлашып къарагъыз, бир керен сама да Аллагъны каламында болсун, Пайхаммарны * гъадисинде болсун, имамланы наслусунда болсун караматгъа талпынгъыз деп айтылгъанмы дагъы? Истикаматны гъакъында айтсакъ буса, ислам бизден шону талап этмейми дагъы? Шогъар айрыча агъамият бермеге герек.

Шо гъакъда гележекде сёйлербиз, Аллагъ буюрса.

Оьмюр бою ораза тутув

Оьмюр бою ораза тутмагъа ва будюньялыкъны бары да яхшылыкъларын гери урмагъа сюеген гишиге, шоланы ушатмай, Пайхаммар * булай деген: **«Къаркъаранга бакъгъан борчларынг да бар сени, къатынынга бакъгъан борчларынг да бар. Сен ораза да тут, оразангны да ач, эрте-рек тур ва юхуну гери урма»**.

Шо кюйде, бары да ишлерде орта ёлгъа гёре юрюмек макътавлу санала. Пайхаммарны * булай гъадиси де бар: **«Бары ла ишлерде лап яхшысы орта (гъакъ) иш санала»**.

Опуракъ гийивде, аш ашавда, иш этивде, ял алывда, юхуда, уьй къурулушда, гъаракат этивде, дюньялыкъ оьзге ишлерде дазу (норма) сакълап болмакъ – илмуно белгиси санала.

Аллагъдан кёмек болсун!

СОРАВ-ЖАВАП

–Тёлев намазлары бар гишиге Къуръан охумагъа ва зикир этмеге ярамай деп эшитген эдим. Шо тюзму?

–Озокьда, тёлев намазлары бар гиши инг башлап шо борчларын тёлемеге къаст этмеге тарыкъ, амма шону булан бирче Къуръан охувда ва зикир этивде гери урув ёкъ.

–Мен къатыным булан яшайгъаным 20 йылдан артыкъ бола. Бизге гебинибизни янгыртма тарыкъ тююлюму?

–Бир де тарыкъ тююл. Уйленегенде этилген гебин таманлыкь эте, шону янгыртмагъа себеп ёкъ.

–Бусурман къатынгишиге зукъарисини тоюна эри булан бармагъа яраймы?

–Бусурман адамгъа къардашыны, танышыны тоюна бармагъа, озокьда, ярай.

Къатынгишиге эри булан яда башгъа ювукь адамы булан (эринден ихтияр алып) тойгъа бармагъа яратыла. Амма той дегенде, биз шариат къанунлар сакъаланагъан, ислам динни дазусундан чыкъмайгъан тойну гъакъында айтабыз. Ички ичилеген, къатынгишилер эригишилер булан бийийген, музыка согулагъан тойлагъа бармагъа, озокьда, ярамай.

–Нерваларым авруйгъаны саялы, эрим булан кеп эришемен. Магъа шо саялы гюнагъ боламы?

–Авруйгъанынг саялы къавгъа бола буса, о башгъа иш. Тек шо заманда да биле туруп, эришеме тюзмей, тезокьда сав болмагъа къаст къылмагъа тарыкъ.

–Тувуп уланым да оьлген, узакъ къалмай къызым да оьлдю. Шолар учун не яхшы ишлер этмеге боламан?

–Гъакъылбалыкъ болмай оьлген яшлар учун этилеген ишлер кеп тююл.

Уланынг тувуп аваз да чыгъармай оьлген буса, шо саялы жаназа намаз къылынмай.

Мунда кёбюсю иш ата-анадан гъасил бола, масала, маслагъат этмеге къарап, Аллагъ берген – Аллагъ жыйгъан деп, къычырыкълар, токъалашывлар этивден сакъланмагъа болса, яш да, ата-анада женнетде ёлугъажакъ деп ёрала.

–Ратибат намаз къылмаса, гюнагъ боламы?

–Болмай. Бу ва оьзге суннет намазлар – суннет ишлер, этилсе яхшы, этилмесе гюнагъ тююл.

–Уьч йылдан дюнья бузулажакъ ва ахыр заман гележек деп эшитген эдим. Шо тюзму?

–Шону Аллагъдан къайры бирев де билмей.

Ахыр заман гелгенче алдын гиччи ва уллу аламтлар да болмагъа тарыкъ. Гъалиге гиччи аламталаны кёбюсюн яшавда гёрмеге болсакъ да, уллу аламталаны бириси де болмагъан.

–Досуна: «Мен сени сюемен», – деп айтмагъа яраймы яда къатынына айтмагъа гереки?

–Гъакъ бусурман адамы досу болмай (гебини ёкълар ювукьлукь этсе, шо зина деп айтылагъан уллу гюнагъ), къатыны бола ва шогъар сюемен деп айтмагъа нечакъы да ярай.

–Агълюсю оьзюне тиймеге къоймай буса, шо огъар гюнагъ тююлюму?

–Себепсиз къатын эрине ювукьлукь этмеге гери урмагъа ихтияры ёкъ, шо саялы малайиклер ону налатлай деп айтыла. Себеплер десе, шо гъайизни вакъитиси ва яш тапгъан сонггу вакъити санала.

–Англашылмайгъан сёзлени словарьн этсегиз алив болар эди.

–Дин терминлени гъакъындагы орусча сёзлюк онгарылып чы тура, къумукъ тилдеги сёзлер гъакъда бизге телефон сёйлеп билмеге бола.

–Ашгъа багъана тапмакъ гюнагъ экени нечик англатса яхшы?

–Пайхаммарны * уьлгюсюнден пайдаланмагъа яхшы. Ол бирт де аш сайламагъан: ошатгъанын ашагъан, ошатмагъанын сёз де айтмай къоя болгъан.

–Намаз къылып, сонг къойса ва янгыдан башлагъанда къылынмай къалгъанларын тёлеп къылмагъа гереки?

–Намаз динибизни орта багъанасы ва огъар шо кюйде янашагъа бир де ярамай. Бёлмей къылма гереки намазны къоймагъа себеп ёкъ, амма шолар болгъанда тезокьда тёлемеге, озокьда, борч.

–Адамгъа 15 йылдан сонг суннет намаз борч боламы?

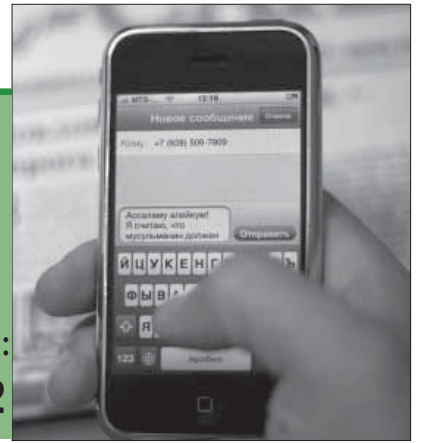
–Суннет намаз бир заманда да борч тююл. 15 йылдан сонг уланышлагъа, къызышлагъа 12 йылдан сонг парз намаз къылмагъа борч.

МОБИЛЬНЫЙ БАЙЛАВЛУКЪ

Аявлу охувчулар, янгы рубрикабызгъа SMS-лер геле.

Тюнде шоланы беребиз. Гележекде де шу номерге язмагъа боласыз:

8988-296-94-22

–Къолун алмай салам берсе яхшымы, къолун алса, яхшымы?

–Салам берегенде къолун алмагъа борч тююл, тек алса, яхшы деп санала.

–Телефон юрютмеге гюнагъмы?

–Ениллик учун Аллагъ яратгъан байлавлукъ алатны къолламакъда гюнагъ ёкъ.

–Негетсиз этилген зувап ишни Аллагъ къабул этеми?

–Негетни авзу булан айтмай, юрегинде тутса да таманлыкь эте, тек негет болмай туруп этилген зувап ишни даражасы кемий.

–Йырлагъа тынгласса гюнагъмы?

–Йырлагъа тынгламакъ гюнагъ.

–Колбаса ашамагъа яраймы?

–Ярай, эгер шону этегенде гъалал маллар колланып этилген буса.

–Тувгъан гюнюн белгилеме яраймы, савгъатлар бермеге яраймы?

–Тувгъан гюнюн белгилемеге ярамай, шону маъанасы ёкъ, бусурман адам учун шо байрам тююл. Савгъат бермеге буса, нечакъы да ярай ва яхшы да дюр, неге тююл шолар бусурман аралыкълары ювукь эте, гелишлик болдура.

–Тазиятны нече гюн тутат?

–Бизин китапларда тазият уьч гюнден артыкъ тутулмай деп айтыла.

–Бусурман къатынгишиге машин гъайдамагъа яраймы, шо гюнагъ тююлюму?

–Гъадисде къатынгишиге атгъа минмеге ихтияр берилген сонг, машин гъайдамагъа да бир пуршавлукъ ёкъ ва гюнагъ да тююл.

–Бусурманлагъа садагъа оьлешмеге, зувап ишлер этмеге герек дей. Шо кюйде, яш алып сакъласа да уллу зувап иш. Амма биревлер айтагъангъа гёре, яш алып сакъламагъа ярамай, гюнагъ дей. Олай болса, етимлени къырда къойса, яхшымы дагъы?

–Озокьда, гъар бусурман гиши яхшылыкь этмеге талпынмагъа, мурат тутмагъа тарыкъ. Шо ишлени арасына садагъа оьлешив де, яш алып сакълав да гире. Етим болсун, оьзге къаравсуз къалгъан яш болсун, ону алып сакъламагъа нечакъы да ярай, уллу зувап иш де дюр, шо гюнагъ деп айтагъан адам оьзю къазана гюнагъ.

Пайхаммар ﷺ гъадисинде булай айта (маънасы): **«Ким етим яшны алып сакълагъан буса, шо женнетде мени булан шулай болажакъ»** ва эки де бармагъын бир-бирине тийдирип гёрсетген.

Амма гъар ише йимик, яш алып сакълавда оьзюню шартлары, эдеплери бола ва оланы къатты кюйде сакъламагъа тарыкъ, дагъы ёгъесе, гертиден де, гюнагъгъа батма бола.

Тёбенде шо шартланы аслуларын беребиз:

1. Сакълангъан яшны аты да, атасыны аты да сакъланмагъа тарыкъ, гертти ата-анасы ким экенин билмек учун.

2. Сакълангъан яшлар сакълагъанларыны мюлкюне олар оьлген сонг еслик этип боолмай.

3. Сакълангъан яшлар сакълагъаныны авлетлери яда ону ювукь къардашлары булан уйленмеге бола (эгер эмчек къардашлар тююл буса).

4. Сакъламагъа къызыяш алынган буса, чагы етишгенде ол сакълагъан гишини алдында гьиджап байлап юрюмеге герек.

5. Сакъламагъа уланыяш алынган буса, чагы етишгенде ол бар ерде ону сакълагъан гишини къатын къардашлары гьиджап байламагъа тарыкъ.

6. Сакъалангъан къызгъа сакълагъанны уланы да, оьзю де тийсе, оланы намазы бузула (шапи мазгъапгъа гёре) ва шо кепде сакълангъан улангъа сакълагъанны къатыны яда къызы тийсе оланы да намазы бузула.

7. Сакъалангъан адамгъа магърам тююл адамы булан бир уьйде къалмагъа яратылмай.

8. Сакълайгъан гиши сакъланагъан адамы мюлкюню оьзюнюкинден айры тутмагъа тарыкъ ва ону малындан хайыр излемеге герекемей.

РУЗНАМА

ИЮНЬ (ЖУМАДУЛЬ АХИР)

Дни	Утренний Ас-Субх	Восход	Обеденный Аз-Зугър	Послеобеденный Аль-Наср	Вечерний Аль-Магъриб	Ночной Аль-Гниш
1	2.53	5.15	12.53	16.56	20.34	22.33
2	2.53	5.15	12.53	16.56	20.34	22.33
4	2.55	5.16	12.53	16.56	20.33	21.31
6	2.58	5.18	12.54	16.57	20.32	22.30
8	3.01	5.18	12.54	16.57	20.31	22.29
10	3.03	5.20	12.55	16.57	20.30	22.28
12	3.06	5.21	12.55	16.57	20.29	22.26
14	3.09	5.22	12.55	16.56	20.28	22.24
16	3.11	5.24	12.55	16.56	20.26	22.22
18	3.14	5.26	12.55	16.56	20.25	22.20
20	3.17	5.27	12.55	16.56	20.23	22.16
22	3.19	5.29	12.55	16.55	20.23	22.14
24	3.23	5.31	12.55	16.55	20.21	22.10
26	3.26	5.32	12.55	16.54	20.20	22.07
28	3.30	5.34	12.55	16.53	20.18	22.03
30	3.34	5.36	12.55	16.53	20.15	22.00

Учредитель

Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакционный совет

Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ
Мухаммадханафи-хаджи ГАМЗАТОВ

Редактор

Азиз МИЧИГИШЕВ

Компьютерная группа

Асият ХАНОВА
Ахмед МАГОМЕДОВ
Гульнара АБДУЛАЕВА

Менеджер

Мухаммад ХИРИЯСУЛАЕВ

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по ЮФО (г. Ростов-на-Дону).

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 10-6401 от 15 декабря 2006 г.

Индекс 51325

При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».

Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.

Заказ № _____

Сдано в печать 24 мая 2009 г.
Тираж 3700 экз.

Адрес редакции

367015, РД, г. Махачкала,
ул. М. Ярагского, 128.
Тел.: (8722) 61-00-64.

По вопросам подписки и доставки обращаться по телефонам:
по Республике Дагестан — 8-988-699-28-24
по г. Махачкале — (8722) 914-222.

E-mail: info@assalam.ru;
www.assalam.ru

В ГАЗЕТЕ ИМЕЮТСЯ ПЕРЕВОДЫ СВЯЩЕННЫХ ПИСАНИЙ, ПОПАДАНИЕ КОТОРЫХ В НЕЧИСТОЕ МЕСТО ПО ШАРИАТУ НЕ ДОПУСКАЕТСЯ!

Бу соравагъа жавапланы гелеген номерде бережекбиз ва